

Onderzoek 2019 – 2020

29-05-20

Spelend leren lezen

Samenvatting

Door leerkrachten van groep 1 t/m 3 en de directie van Daltonschool De Evenaar is opgemerkt dat de overgang van groep 2 naar groep 3 niet soepel verloopt. Door middel van gesprekken is naar voren gekomen dat spelend leren een manier is om deze overgang te versoepelen. De volgende begrippen staan centraal in het literatuuronderzoek: spelend leren, leren lezen, een rijke leeromgeving en de rol van de leerkracht. Diverse publicaties (Janssen-Vos, 2006; Brouwers, 2010) bespreken deze begrippen. Naar aanleiding van de probleemanalyse en deze kernbegrippen is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: ***Hoe kunnen de leerkrachten van de Evenaar van groep 3 spelend leren lezen begeleiden op het speelleerplein?***

Er is gebruik gemaakt van een vragenlijst en er zijn interviews afgenomen voor dit onderzoek. Deze resultaten zijn beschreven en vormen een link met het theoretisch kader. De resultaten laten zien dat de leerkrachten erg graag het spelend leren lezen willen inzetten maar dat dit door tijdsgebrek vaak niet gaat. Zij weten niet of dit in het rooster gaat passen. Ook weten leerkrachten niet of er financiële middelen zijn voor de aanschaf van materialen voor het spelend leren lezen.

Vanuit de conclusie zijn een aantal aanbevelingen tot stand gekomen. De leerkrachten van de Evenaar zouden in gesprek kunnen gaan met de directie over de financiële middelen en De Evenaar zou een studiedag kunnen organiseren waarin leerkrachten kunnen brainstormen en plannen kunnen bedenken voor het vormgeven van spelend leren lezen in hoeken.

Inhoud

Samenvatting.....	2
1. Probleemanalyse	5
1.1 Aanleiding en context.....	5
1.2 Probleemstelling.....	6
2. Theoretisch kader	7
2.1 Spelend leren.....	7
2.1.1 Soorten spel.....	8
2.2 Spelend leren lezen	8
2.2.1 Een rijke leeromgeving bij spelend leren lezen.....	9
2.3 Fasen van het leren lezen.....	10
2.4 Rol van de leerkracht.....	10
2.5 Onderzoeksvraag/deelvraag	11
2.5.1 Hoofdvaart	11
2.5.2 Deelvragen.....	11
3. Onderzoeksopzet.....	12
3.1 Beschrijving en verantwoording van de dataverzameling	12
3.2 Respondenten	13
3.2.1 Vragenlijst en interview.....	13
3.3 Instrumenten	13
3.3.1 Vragenlijst.....	13
3.3.2 Interview.....	14
3.4 Wijze van data-analyse.....	14
3.4.1 Vragenlijst.....	14
3.4.2 Interview.....	14
4. Resultaten.....	15
4.1 Deelvraag 1.....	15
4.2 Deelvraag 2.....	16
4.3 Deelvraag 3.....	17
5. Conclusies en aanbevelingen	19
5.1 Conclusies.....	19
5.1.1 Deelvraag 1.....	19
5.1.2 Deelvraag 2.....	19
5.1.3 Deelvraag 3.....	20
5.1.4 Hoofdvaart	21
5.2 Kritische reflectie.....	22

5.3 Praktische opbrengst en aanbevelingen	22
5.3.1 Aanbeveling 1	22
5.3.2 Aanbeveling 2	23
5.3.3 Aanbeveling 3	23
6. Literatuurlijst	24
7. Bijlage	26
Bijlage 7.1	26
Bijlage 7.2	32
Bijlage 7.3	36
Bijlage 7.4	37
Bijlage 7.5	42

1. Probleemanalyse

1. 1 Aanleiding en context

Spel is belangrijk voor de ontwikkeling van jonge kinderen. Dat geldt ook voor kinderen in groep 3, ook al verandert hun spelbehoefte en kunnen ze bijvoorbeeld meer complexe rollenspellen aan dan in groep 1-2. (Bouwman & Bakker, 2019) De mentale vaardigheden die kinderen tijdens het spel gebruiken zoals concentratie en zelfsturing zijn volgens Vygotsky van een hoger niveau dan bij andere activiteiten. (Brouwers, 2019) Er kunnen verschillende vaardigheden ingezet worden zoals lezen en rekenen bij een spel. "In het spel ontstaat de motivatie om die vaardigheden onder de knie te krijgen." (Brouwers, 2010, p. 98) Door het spel willen kinderen leren en ook op die manier creëert het spel een zone van naaste ontwikkeling. (Bron: Bodrova & Leong, 2007)

De school waar dit onderzoek wordt uitgevoerd is een daltonschool in Oss die aangesloten is bij de stichting SAAM. Het leerlingenaantal stond op 19 september 2019 op 333 leerlingen. De school telt veertien groepen en 33 medewerkers. De school werkt met parallelgroepen. Er is een diversiteit aan leerlingen in de school en de school staat in een wijk met relatief hoog opgeleide gezinnen. Daarnaast is er ook een peuterspeelzaal, kinderdagverblijf en een voor- en na schoolse opvang in de school.

Omdat de school een daltonschool is, wordt er gewerkt met Daltonprincipes. De grondlegger van het Daltononderwijs is Helen Parkhurst en zij heeft onderwijs ontwikkeld waarin samenwerken, zelfstandigheid, verantwoordelijkheid, reflectie en effectiviteit borg staan voor de ontwikkeling van kinderen naar goede, betrokken en zelfbewuste mensen (Schoolgids, 2019, p. 4).

Door de directie en de leerkrachten van groep 1 t/m 3 is de afgelopen twee jaar opgemerkt dat de overgang van groep 2 naar groep 3 niet soepel verloopt. In groep 3 wordt er veel tijd besteed aan het leren lezen, dat is een schools proces terwijl de kinderen gewend zijn om in groep 1-2 veel spelend te leren. Volgens de leerkrachten duurt het erg lang voordat kinderen daaraan gewend zijn en wordt er kostbare tijd verloren. De leerkrachten vrezen dat als de overgang van groep 2 naar 3 niet vloeiender gaat verlopen, kinderen een achterstand gaan oplopen in hun verdere schoolloopbaan. Er is door middel van gesprekken met leerkrachten van groep 3 naar voren gekomen dat zij verwachten dat het gebruik van het speelleerplein de overgang soepeler laat verlopen. De leerkrachten van groep 3 willen het speelleerplein inzetten om spelend leren bij lezen te bevorderen, echter weten zij niet hoe en missen zij de materialen. De groepen 1 t/m 3 werken al vier jaar met het speelleerplein waar kinderen kunnen spelen in verschillende hoeken die aansluiten bij een thema.

De leerkrachten van groep 3 hebben dit jaar een nieuwe methode voor lezen aangeschaft: Lijn 3. Deze methode werkt met thema's en de leerkrachten willen deze thema's laten aansluiten bij het spelend leren op het speelleerplein. De leerkrachten ervaren dat zij op het speelleerplein nog niet de kennis en ervaring hebben om het spelend leren lezen te begeleiden. De leerkrachten willen inzicht

krijgen in wat voor begeleiding zij moeten geven zodat het spelend leren lezen kan worden verrijkt door leeractiviteiten en spelmateriaal.

De school wil graag een pilot uitvoeren waarbij er één thema uitgewerkt wordt. Er komen spelmaterialen en leeractiviteiten gericht op het spelend leren lezen. Er wordt gekeken wat de ervaringen van leerkrachten hierbij zijn zodat daarna gekeken kan worden naar wat er nodig is om in de toekomst om het spelend leren lezen te begeleiden.

1.2 Probleemstelling

Uit de aanleiding en context komt naar voren dat de leerkrachten van groep van De Evenaar 3 het speelleerplein willen inzetten om het spelend leren bij lezen te bevorderen. Zij willen inzicht krijgen in de begeleiding van het spelend leren lezen door dit te verrijken met spelmateriaal en leeractiviteiten die spelend leren lezen stimuleren. Daartoe zal een pilot uitgevoerd worden op het speelleerplein. Dit onderzoek is gericht op de ervaringen van de leerkrachten van groep 3 met betrekking tot het spelend leren lezen op het speelleerplein, met als doel inzicht te krijgen hoe leerkrachten van de Evenaar leerlingen bij spelend leren lezen kunnen begeleiden.

2. Theoretisch kader

Volgens Bouwman en Bakker (2019) is in de afgelopen jaren de aandacht voor het belang van spel in de onderbouw sterk gestegen. Voor kinderen die steeds formeler gaan leren is spel belangrijk voor de ontwikkeling. De school waar het onderzoek afgenomen wordt wil graag meer ervaring opdoen op het gebied van spelend leren lezen. In het theoretisch kader wordt beschreven wat spelend leren is en hoe spelend leren kan worden toegepast bij het lezen. Ook wordt er beschreven hoe leerlingen zich ontwikkelen op het gebied van lezen en wat de rol van de leerkracht is.

2.1 Spelend leren

Het is moeilijk om een eenduidige definitie te geven van het begrip spelend leren. Volgens Brouwers (2010) is er in de meeste publicaties ook geen duidelijke uitleg te vinden. Er zijn wel grenzen die aangeven wat nog wél spel is en wat geen spel meer is. Volgens Bouwman en Bakker (2019) zijn er kenmerken van spel waar verschillende deskundigen het mee eens zijn. Dat zijn de volgende kenmerken: spelen moet gepaard gaan met plezier, het gebeurt vrijwillig, de speler neemt initiatieven, het spel dient geen externe doel en het spel creëert gezamenlijkheid. Brouwers (2010), Dobber en van Oers (2018) en Janssen-Vos (2006) vermelden deze kenmerken ook in hun publicaties. Al benoemen Dobber en van Oers (2018) en Janssen-Vos (2006) ook dat het spel regels kent. Als een leerling bijvoorbeeld een dokter speelt dan laat de leerling dat merken door het gebruik van bepaalde woorden en bepaalde handelingen.

Jonge kinderen zijn moeilijk te motiveren voor het leren zonder een betekenisvolle context. Door het rollenspel beleven kinderen een gedeelte van uit de werkelijkheid heel concreet en daardoor wordt de werkelijkheid beter begrepen. Volgens Vygotsky (1896-1934) leren kinderen in aansluiting op wat zij al weten, maar om echt van leren te kunnen spreken moet het wel nieuw en uitdagend zijn. Het spel biedt volgens Vygotsky (1896-1934) de beste ontwikkelingsmogelijkheden. Op deze manier creëert spel een zone van naaste ontwikkeling en heeft het ook waarde voor het hoger mentaal functioneren. Volgens Dobber en van Oers (2018) blijft de behoefte aan spel bestaan, ook als kinderen zich ontwikkelen van informeel naar formeel leren. Echter is het wel zo dat de behoefte verandert. Het materiaal wordt bijvoorbeeld bewuster gebruikt en er ontstaan steeds meer complexe rollenspellen. Jonge kinderen zijn geïnteresseerd in hetgeen wat volwassen mensen doen, ze willen als het ware de 'echte' wereld naspelen. Door het naspelen van de 'echte' wereld groeien kinderen, leren ze de wereld kennen en verwerven ze vaardigheden (Janssen-Vos, 2006).

Volgens Concordia University in Portland (2018) denken veel mensen waaronder leerkrachten dat er gekozen moet worden tussen schools leren en spelend leren terwijl het combineren van deze twee vormen van leren goed mogelijk is. Papier, potloden en stiften kunnen gebruikt worden om reclame folders mee te maken of er kunnen recepten geschreven worden. Op deze manier wordt zowel de taalontwikkeling als de creativiteit gestimuleerd.

2.1.1 Soorten spel

In de literatuur zijn er verschillende benamingen voor soorten spel. Er is een indeling gemaakt op basis van de wijze waarop kinderen contact maken met het spelmateriaal of met de medespeler. Dat heeft Edith Vermeer gedaan (in Kwakkel-Scheffer, 2006). Vermeer onderscheidt 4 spelcategorieën:

De eerste is sensopathisch spel. Bij sensopathisch spel staat het lichamelijk contact centraal. Het gaat er om dat kinderen plezier beleven door middel van zintuigelijke ervaringen. Voorbeelden hiervan zijn het schrijven in zand, het maken van letters met scheerschuim of het kleien van letters. Materiaal is een leidraad bij dit soort spel. Dan komt het hanterend spel. Kinderen reageren bij hanterend spel op het effect van materialen. Er worden mogelijkheden ontdekt, onderkend en herkend. Hierbij kunnen dezelfde materialen ingezet worden als bij het sensopathisch spel. Bij esthetisch spel gaat het om het vormgeven van het spel en dat kan steeds weer veranderen als kinderen nieuwe ideeën opdoen. Kinderen kunnen bijvoorbeeld een menukaart voor in de restauranthoek of een recept schrijven bij het thema ziekenhuis. Als laatste heb je verbeeldend spel. Kinderen verbeelden de wereld met behulp van materialen. Rollenspel is daar een vorm van, volgens Vermeer (2006) is dit de rijkste vorm van spel. Om dit te stimuleren kunnen materialen gemaakt of gebruikt worden die het leren lezen stimuleren en daarbij ook het rollenspel kunnen stimuleren. (Bouwman & Bakker, 2019)

Vygotsky (1896-1934) spreekt bij spel ook over rollenspel. Kinderen nemen rollen aan die herkend worden uit de sociaal-culturele werkelijkheid. Vygotsky (1896-1934) noemt het ook wel een doe-alsofspel. In het rollenspel nemen de sociale contacten toe en ook de taal die eerst erg verbonden was aan voorwerpen wordt uitgebreid naar een relatie tussen voorwerpen en rollen die gespeeld worden.

2.2 Spelend leren lezen

Het leesonderwijs wordt opgedeeld in drie fases. De eerste fase is het voorbereidend lezen, dat gebeurt vaak in groep 1-2. Alles wat er in groep 1-2 gebeurt aan leesactiviteiten is een aanloop naar het lezen in groep 3. In groep 3 komt het aanvankelijk lezen aan bod, in deze fase leren de kinderen alle letters. Dit gebeurt vaak in het eerste helft van groep 3 aan de hand van methodes zoals Lijn 3, Veilig leren lezen of De leessleutel. Tegenwoordig wordt de term beginnende geletterdheid gebruikt (Bouwman & Bakker, 2019). Bij geletterdheid horen het lezen, schrijven en het begrijpen van informatie die is opgedaan. Het schrijven en lezen is niet een natuurlijk proces, dit moet aangeleerd worden. Daarom wordt er in groep 3 veel aandacht besteed aan het leren lezen en het schrijven. De laatste fase is het voortgezet lezen dat in groep 4 t/m 8 plaatsvindt. In deze fase gaat het vooral om het leestempo, het automatiseren en het presenteren (Huizenga, 2016).

Het lezen kan op verschillende manieren spelenderwijs aangeboden worden. Volgens Nellestijn en Janssen-Vos (2007) kan het lezen en schrijven in het spel gestimuleerd worden door hoeken in te richten waarbij lezen en schrijven voor de hand liggen. Een huishoek of een winkelhoek kan hierin een rol spelen. Het kan ingericht worden als restaurant bijvoorbeeld, waar bestellingen opgeschreven

worden of in een apotheek waar recepten opgeschreven worden. “Deze hoeken stellen het kind in staat te schrijven met een bedoeling die aansluit bij hun rol” (Nellestijn & Janssen-Vos, 2007, p. 115). Janssen-Vos (2007) geeft in andere literatuur ook aan dat als er genoeg papier, potloden, stiften of andere materialen om te schrijven aanwezig zijn dat kinderen hier veel gebruik van maken.

2.2.1 Een rijke leeromgeving bij spelend leren lezen

De omgeving waarin de kinderen spelen is van groot belang. Een rijke leeromgeving is de inrichting van ruimtes binnen en buiten de school, de manier waarop die omgeving voor de kinderen bereikbaar, uitnodigend, inspirerend en functioneel wordt gemaakt is vaak door de activiteiten die in de ruimtes plaatsvinden (Nellestijn & Janssen-Vos, 2007). Het is vaak lastig om voor voldoende bewegingsruimte te zorgen in de lokalen, de ruimtes buiten de lokalen kunnen soms een oplossing zijn. Er kunnen ruimtes gemaakt worden op de gang of in een gezamenlijke tussenruimte. Volgens Janssen-Vos (2006) moet er zowel buiten als binnen ruimte zijn voor alle activiteiten van jonge kinderen. Buiten kunnen kinderen zich vrij bewegen en binnen zijn vaak hoeken te vinden waar kinderen in kunnen spelen. Volgens Pinkse en Smit (2001) is het werken met hoeken een belangrijke stap om de overgang van groep 2 naar groep 3 te verkleinen. Deze hoeken krijgen volgens Nellestijn en Janssen-Vos (2007) een bepaalde focus als het een duidelijk herkenbaar gedeelte wordt waarin verschillende soorten activiteiten plaatsvinden. Hoeken worden gescheiden doordat er een kast tussenstaat of door het gebruik van matten en gordijnen. Op deze manier krijgt een hoek dus een eigen uitstraling. Volgens Brouwers (2010) wordt er verschil gemaakt in vaste en wisselende hoeken. Vaste hoeken zijn hoeken die in een onderbouwgroep altijd beschikbaar horen te zijn, dat zijn hoeken zoals de huishoek, winkelhoek of de bouw- en constructiehoek. Ook de zand/watertafel en de lees/luisterhoek horen daarbij. Wisselende hoeken zijn hoeken die van tijd tot tijd wisselen door een thema of geïntegreerd kunnen worden in andere hoeken. Kinderen kunnen bijvoorbeeld ook rekenen en lezen in de huishoek of winkelhoek. Daarom vallen de rekenhoek en de lees/schrijfhoek onder de wisselende hoeken.

Volgens Nellestijn en Janssen-Vos (2007) hebben kinderen een belangrijke inbreng bij de inrichting van hoeken. Er kunnen vragen gesteld worden aan de kinderen waardoor ze zelf over de materialen die zij nodig hebben gaan nadenken. Kinderen kunnen ook materialen van thuis meenemen of zelf maken. Op deze manier zijn ze medeverantwoordelijk voor de inrichting van de hoeken. Het materiaal wat gebruikt wordt moet overzichtelijk geordend en actueel zijn. Het is beter om spullen per thema te veranderen, dan alle spullen beschikbaar te stellen aan het begin van het jaar. Kinderen kunnen dan per thema iets nieuws ontdekken. Zo wordt het nemen van initiatieven aangemoedigd en de nieuwsgierigheid van kinderen wordt gestimuleerd.

In aansluiting op een schrijfhoek kan er een leesstelhoek worden gecreëerd. Volgens Nellestijn en Janssen-Vos (2007) kunnen kinderen in deze hoek zelf teksten en boeken maken die later in de leeshoek kan komen te staan. In deze hoek liggen de woorden/ letters van dat thema en deze woorden/ letters kunnen de kinderen na-stempelen, naschrijven of uitknippen en opplakken.

Een andere manier is het maken van een leeshoek. Deze hoek wordt ingericht als een soort bibliotheek, waar de kinderen boeken kunnen vinden die voorgelezen zijn door de leerkracht bijvoorbeeld. Ook kunnen hier prentenboeken en stripboeken liggen, dat zorgt voor variatie. In deze hoek kunnen kinderen ook zelf boekjes neerleggen die ze van thuis meenemen of zelf gemaakt hebben. Voor kinderen die al een beetje zelfstandig kunnen lezen liggen er boekjes voor beginnende lezers. Kinderen kunnen zitten op banken of kussens die er liggen, er kan alleen gelezen worden of samen (Brouwers, 2010).

Naast een leeshoek kan er ook een luisterhoek ingericht worden. In de luisterhoek krijgen de kinderen de kans om naar boeken op een cd te luisteren. Kinderen kunnen dan zelfstandig meelesen in het boek. Sommige prentenboeken hebben beeld- en geluid-dvd's gemaakt waar het prentenboek op te zien en te horen is. Om dit te realiseren heb je in de luisterhoek wel afspeelapparatuur nodig en koptelefoons. Deze hoek kun je ook comfortabel maken door er banken of kussens neer te leggen.

2.3 Fasen van het leren lezen

Volgens de leerlijnen van SLO (z.d.) begint een kind eind groep 2 en/of begin groep 3 met het fonetisch benoemen van de letters. Kinderen moeten immers eerst de klanken leren van letters leren voordat zij woorden kunnen lezen. Als kinderen de letters fonetisch kunnen benoemen kunnen zij daarna klankzuivere woorden lezen. Dat zullen dan vooral de km-, mk- en mkm-woorden zijn. Een tijdje later komen daar ook de klankzuivere mmkm, mkmm, en mmkmm woorden bij. In het midden van het schooljaar wordt de klankzuivere periode afgesloten en gaan de kinderen aan de slag met korte woorden die afwijkende spellingspatronen hebben. In deze periode zullen kinderen ook steeds meer woorden automatisch gaan herkennen door middel van verschillende technieken te hanteren. Dit alles wordt volgens Huizinga en Robbe ondersteund met de elementaire leeshandeling. Naast de elementaire leeshandeling is er ook het zoemend of zingend lezen. Bij deze aanpak wordt de eerste klank lang aangehouden en daarna wordt de volgende klank eraan vastgeplakt. Er zitten geen onderbrekingen bij het zoemend of zingend lezen (Wouda, 2017).

2.4 Rol van de leerkracht

Om het lezen te stimuleren van kinderen moeten leerkrachten volgens Berenst en Faasse (2016) een enthousiasmerende, open en positieve houding hebben met betrekking tot het lezen. Er kan bijvoorbeeld zo nu en dan vertelt worden over een boek om de nieuwsgierigheid van kinderen te prikkelen. Leerkrachten kunnen tijdens vrije momenten ervoor kiezen om voor te lezen, dit is ook een goede manier om kinderen in aanraking te brengen met boeken. Ook moeten leerkrachten volgens van Beek en Verhallen (2012) drie vaardigheden beheersen: Passend taalaanbod geven, goede taalruimte bieden en stimulerende feedback geven. Leerkrachten moeten een positieve invloed hebben op de spelontwikkeling van kinderen, dat betekent dat de leerkrachtbegeleiding waarschijnlijk zal plaatsvinden binnen de regels van het spel. Dat kan volgens Brouwers (2010) op verschillende manieren. De leerkracht kan in de rol van spelleider kruipen om nieuwe informatie of ideeën in te brengen bij het spel. Dit moeten wel suggesties zijn en kinderen mogen zelf weten of ze dit oppakken

of niet. Als kinderen bijvoorbeeld in de winkelhoek zitten kan de leerkracht vragen of de klant ook een kassabon wil om zo het schrijven te stimuleren. Kinderen schrijven dan bijvoorbeeld op wat de klant gekocht heeft. De leerkracht kan kinderen helpen de situatie en de handelingen te verwoorden of op te schrijven en kan andere activiteiten bij het spel betrekken. Hierdoor wordt het spel interessanter gemaakt. Dit kan bijvoorbeeld door de lees/schrijfhoek bij de activiteiten te betrekken, op deze manier wordt het spel verrijkt. Ook Janssen-Vos (2004) zegt leerkrachten als spelleider mogelijkheden kan benutten om het spel te verrijken.

2.5 Onderzoeksvraag/deelvraag

2.5.1 Hoofdvraag

Hoe kunnen de leerkrachten van de Evenaar van groep 3 de begeleiding van het spelend leren lezen verrijken met spelmateriaal en leeractiviteiten op het speelleerplein?

2.5.2 Deelvragen

Deelvraag 1

Hoe beoordelen de leerkrachten de kwaliteit van een pilot met spelmateriaal en leeractiviteiten in relatie tot de criteria voor het interactief verrijken van spelend leren lezen vanuit de betekenisvolle context?

Deelvraag 2

Welke wensen/ verbetermogelijkheden zien leerkrachten met het oog op verdere implementatie?

Deelvraag 3

Welke mogelijke kansen en knelpunten zien de leerkrachten?

3. Onderzoeksopzet

3.1 Beschrijving en verantwoording van de dataverzameling

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zou er een pilot uitgevoerd worden met de leerkrachten van de groepen 3 bij het spelend leren lezen. Door de coronacrisis kon de pilot niet doorgaan dus is ervoor gekozen de leerkrachten de kwaliteit van de pilot te laten beoordelen met een vragenlijst en interviews.

Pilot

Om zicht te krijgen op de hoofdvraag en de deelvragen wordt er een pilot ontwikkeld, dit in samenwerking met de leerkrachten van groep 3. Voor deze pilot worden leeractiviteiten ontwikkeld die het spelend leren lezen stimuleren en die gebruikt kunnen worden in hoeken. Er wordt rekening gehouden met de wensen van de leerkrachten van groep 3 en er wordt gekeken of de methode Lijn 3 gebruikt kan worden bij het opzetten van de pilot. Een uitgebreide beschrijving is te vinden bij bijlage 7.1 op blz.26 t/m 31.

Er wordt een lees/schrijfhoek opgezet waar de lees/schrijfontwikkeling in wordt gestimuleerd door middel van speelleermateriaal. In deze hoek zal de methode van Lijn 3 centraal staan. Ook zal er materiaal aanwezig zijn zoals scheerschuur en zand om het sensopatisch spel te stimuleren volgens Vermeer (2006) . Er komt een leeshoek met verschillende soorten boeken erin. Daarnaast wordt de themahoek die al bestaat in het speelleerplein aangepast aan het thema en komen daar gepaste leeractiviteiten in die het spelend leren lezen stimuleren wat volgens Nellestijn & Janssen-Vos (2017) van belang is. In deze hoek kan het rollenspel gespeeld worden, waarbij kinderen rollen aannemen zoals in de realiteit.

De leerkrachten van groep 3 zijn hiervan op de hoogte gebracht door middel van gesprekken voorafgaand aan de pilot. Zij hebben hun eigen mening en ideeën kunnen inbrengen en deze zijn meegenomen in het vormgeven van de pilot. Zo wilde zij graag lijst waar materialen op staan die zij kunnen gebruiken voor het spelend leren lezen.

Aanvankelijk was het de bedoeling tijdens de pilot observaties uit te voeren. Nu dit niet door kon gaan is ervoor gekozen de deelvragen te beantwoorden door middel van een vragenlijst en een interview over de kwaliteit van de ontwikkelde pilot. Er is geoperationaliseerd door de theorie te bestuderen en daar begrippen uit te halen. De vragen die zijn opgesteld zijn gebaseerd op begrippen uit de theorie, de onderzoeksvragen en de uitgewerkte pilot.

Interview

Er wordt een interview gehouden naar aanleiding van de vragenlijst. Op deze manier kan er ook aandacht besteed worden aan deelvraag 2 en kan deelvraag 3 meer uitgediept worden. Volgens Kallenberg et al. (2011) zijn er drie manieren om te interviewen. Voor dit onderzoek is gekozen voor een semigestructureerd interview. Er zijn 6 vragen vastgelegd en daarnaast is er nog ruimte om dieper in te gaan op deze vragen. Volgens Kallenberg et al. (2011) is het toepassen van triangulatie een goede manier om een betrouwbaar onderzoek te krijgen.

3.2 Respondenten

3.2.1 Vragenlijst en interview

Voor het interview worden de leerkrachten die werkzaam zijn in de groepen 3 geïnterviewd. Er zijn vier vrouwelijke leerkrachten die werkzaam zijn in de groepen 3. Deze leerkrachten werken allemaal parttime. Op maandag is een wisseldag. Verder werken er twee leerkrachten op dinsdag en woensdag en de andere twee leerkrachten werken op donderdag en vrijdag. De leeftijd ligt van 30 tot 40 en de ondervijerservaringen wisselen van 10 tot 15 jaar. Er zijn drie leerkrachten die al veel ervaring hebben met groep 3 en er is een leerkracht die eerst in de bovenbouw werkzaam was en sinds het schooljaar van 2018 in groep 3 werkt. Allebei de groepen 3 werken met Lijn 3, dat is de methode die gebruikt wordt om het lezen aan te leren. Door omstandigheden heeft respondent 2 niet kunnen mee doen aan het interview.

3.3 Instrumenten

3.3.1 Vragenlijst

Er wordt een vragenlijst afgenomen om de pilot te beoordelen. Er is zorgvuldig gekeken naar de vragen die worden gesteld. Volgens Kallenberg et al. (2011) moet ieder aspect van een begrip geoperationaliseerd worden om toevalsfactoren zoveel mogelijk te vermijden. Er zijn meerdere vragen die het begrip spelend leren, leren lezen en een rijke leeromgeving operationaliseren, deze begrippen komen tevens terug in publicaties. (Janssen-Vos, 2006; Nellestijn & Janssen-Vos, 2007; Brouwers, 2010). In de vragenlijst is er gebruik gemaakt van 12 schaalvragen en 2 open vragen. Zie bijlage 7.3. Volgens Kallenberg et al. (2011) stel je schaalvragen als je wilt weten hoe mensen over iets denken, daarom is er gekozen om schaalvragen te gebruiken. De vragen die gesteld zijn waren concreet, ondubbelzinnig, goed te begrijpen, zijn niet suggestief en wekken geen verkeerde verwachtingen op. Bij de antwoordmogelijkheden voor de schaal- en beoordelvragen is gekozen voor een oneven aantal punten. Hieronder is een voorbeeld te zien van een schaalvraag.

1. De inhoudsopgave is duidelijk.*

Als u één ster invult bent u het helemaal niet met de stelling eens. Als u twee sterren invult bent u het niet eens met de stelling. Als u drie sterren invult bent u neutraal. Als u vier sterren invult dan bent u het eens met de stelling. Als u 5 sterren invult bent u het helemaal eens met de stelling.

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

3.3.2 Interview

Er wordt een interview afgenomen om antwoord te krijgen op deelvraag 2 en 3. Volgens Kallenberg et al. (2011) geeft een interview de mogelijkheid om informatie te krijgen over de ervaringen en meningen van de respondenten. Er zijn verschillende manieren om te interviewen en bij dit onderzoek wordt er gekozen voor een semigestructureerd interview. Er zijn vragen geformuleerd maar er is ook ruimte voor eigen invulling. De vragen zijn gebaseerd op de ingevulde vragenlijst, de deelvragen en komen voort uit de theorie van Nellestijn en Janssen-Vos (2007), Berenst en Faasse en Brouwers (2010). De begrippen waar de vragen ook op gebaseerd zijn in het interview zijn: 'spelend leren lezen, hoekenwerk, rol van de leerkracht en een rijke leeromgeving.' Met het interview werd gekeken of er eventueel nog meer verbetermogelijkheden of wensen van de leerkracht zijn. Ook hebben we de kansen en knelpunten nog meer in kaart gebracht. Er is gekozen om meerdere respondenten te interviewen zodat de interviews met elkaar vergeleken konden worden. Enkele voorbeeldvragen uit het interview met de respondenten. Hoe komen kinderen het beste tot spelend leren volgens u? Welke kansen en/ of knelpunten komen naar voren als u gaat werken met een roulatieschema? Wat mist u nog in uw rol als leerkracht?

3.4 Wijze van data-analyse

3.4.1 Vragenlijst

De vragenlijst is geanalyseerd door een overzicht te maken met alle antwoorden zodat de antwoorden van de respondenten makkelijk vergeleken konden worden. Tijdens het analyseren zijn de vragen verdeeld onder drie kernbegrippen: Spelend leren, leren lezen en een rijke leeromgeving. De gegevens zijn neergezet in tabellen en grafieken. Een beeld zegt meer dan 1000 woorden en dat neemt Kallenberg et al (2011) ook over. Deze tabellen en grafieken geven informatie weer uit de verzamelde gegevens.

3.4.2 Interview

Het interview is opgenomen zodat het later teruggeluisterd kon worden en ook werd alles uitgetypt. Dit is gedaan zodat er daarna een kwalitatieve analyse gedaan kon worden. Er is op spreek en schrijftaal gelet. Sommige zinnen zijn aangepast zodat deze klopten. De hoeveelheid materiaal is gereduceerd wat Kallenberg et al. (2011) ook sterk aanraadt. Voor het interview is al bepaald welke kernbegrippen er aan bod zullen komen, in dit geval komen de kernbegrippen spelend leren, leren lezen, een rijke leeromgeving en kansen/knelpunten zowel uit het theoretisch kader als uit de deelvragen. Deze kernbegrippen kregen ieder een kleur. Dit wordt volgens Kallenberg et al. (2011) ook wel labelen genoemd. De relevantste uitspraken zijn meegenomen in de resultaten.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de vragenlijst en de interviews besproken aan de hand van de deelvragen. De gegevens van de vragenlijst zijn uitgewerkt bij deelvraag 1 en 3, de gegevens van de interviews zijn bij alle deelvragen uitgewerkt.

4.1 Deelvraag 1

Hoe beoordelen de leerkrachten de kwaliteit van de interventie in relatie tot de criteria voor het interactief verrijken van spelend leren lezen vanuit de betekenisvolle context?

Deelvraag 1 is beantwoord door middel van een vragenlijst met een twaalf schaalvragen. Volgens Kallenberg et al. (2011) worden schaalvragen in een vragenlijst om erachter te komen hoe mensen over iets denken. De onderstaande resultaten zijn onderverdeeld in de begrippen spelend leren, leren lezen en een rijke leeromgeving. Deze begrippen zijn de criteria voor het interactief verrijken van het spelend leren lezen vanuit de betekenisvolle context.

Begrip	Schaalvraag	1	2	3	4	5*
Spelend leren.						
	1. Kinderen komen tijdens de pilot toe aan spelend leren.				3	1
	2. Kinderen worden gestimuleerd tot spelend leren lezen.				3	1
	3. De voorgestelde hoeken zijn passend bij het spelend leren.				4	0
	4. De voorgestelde spellen zijn passend bij het spelend leren.				4	0
	5. Mijn rol als leerkracht is duidelijk.		1	1	2	0

Tabel 4.1, spelend leren, n=4)

In tabel 4.1 zijn 5 schaalvragen over spelend leren te zien. Deze vragen zijn gesteld om de kwaliteit van het spelend leren vast te stellen aan de hand van de meningen van de respondenten. De respondenten zijn positief over de kwaliteit van het spelend leren in de pilot. Alleen is de rol van de leerkracht voor sommige niet helemaal duidelijk. Hier is op doorgevraagd in het interview. Respondent 3 en 4 gaven aan dat hun rol tijdens het spelend leren wel duidelijk was, maar dat hun rol als organisator minder duidelijk was. Zij vroegen zich af of er genoeg tijd in het rooster is en of er genoeg tijd is om voor te bereiden, het spelend leren neer te zetten en om te evalueren.

Begrip	Schaalvraag	1	2	3	4	5*
Leren lezen						
	6. De voorgestelde hoeken zijn passend bij het leren lezen.				3	1
	7. De voorgestelde spellen zijn passend bij het spelend leren.				3	1
	8. De voorgestelde materialen uit de inhoudsopgave zijn passend bij het leren lezen.				3	1

Tabel 4.2, leren lezen, n=4)

In tabel 4.2 zijn 3 schaalvragen over het leren lezen te zien. Deze vragen zijn gesteld om de kwaliteit van het leren lezen vast te stellen aan de hand van de meningen van de respondenten. De respondenten zijn positief over de rol van het leren lezen in de hoeken en bij de spellen. Ook de materialen die zijn voorgesteld passen binnen het leren lezen volgens de respondenten.

Begrip	Schaalvraag	1	2	3	4	5*
Rijke leeromgeving						
	9. De hoeken zoals de lees/schrijfhoek, de boekenhoek etc. dragen bij aan een rijke leeromgeving.				3	1
	10. De voorgestelde materialen uit de inhoudsopgave dragen bij aan een rijke leeromgeving.				3	1

Tabel 4.3, rijke leeromgeving, n=4)

In tabel 4.3 zijn 2 schaalvragen over een rijke leeromgeving te zien. Deze vragen zijn gesteld om de kwaliteit van het leren lezen vast te stellen aan de hand van de meningen van de respondenten. De respondenten zijn positief over de rijke leeromgeving die gecreëerd wordt door de voorgestelde hoeken, spellen en materialen. Toen er werd doorgevraagd in het interview over de rijke leeromgeving gaf respondent 1 aan een rijke leeromgeving in de klas te willen hebben en respondent 3 en 4 wilden zowel een rijke leeromgeving in het speelleerplein als in de klas.

4.2 Deelvraag 2

Welke wensen/ verbetermogelijkheden zien leerkrachten met het oog op verdere implementatie?

In de uitwerking van de pilot is een inhoudsopgave gemaakt waarin de materialen vermeld staan die nodig zijn voor de uitwerking van de hoeken en spellen. Een aantal materialen zouden eigenlijk gebruikt worden tijdens de pilot en een aantal materialen zijn nodig om de kinderen uit te nodigen tot spelend leren. Op de vraag of de inhoudsopgave duidelijk was voor de respondenten blijkt dat de antwoorden verdeeld waren. Omdat deze antwoorden verdeeld waren in de vragenlijst is er gekozen om een vervolg vraag te stellen in het interview. Op de vraag of er nog iets mist in de inhoudsopgave vonden respondent 3 en 4 dat de inhoudsopgave wat concreter mocht zijn en dan met name voor de domino en het stickerschrijfspeel. Het was niet duidelijk dat dit de spellen zijn die worden uitgevoerd tijdens het roulatiesysteem. Ook wist respondent 3 niet wat er bedoeld werd met werken in het schrift. Dit wordt benoemt in het interview. R3: *“Wat wordt er bedoeld met verwerking in het schrift?”* Respondent 1 gaf aan niks te missen.

Uit het interview met respondent 1 kwam naar voren dat respondent 1 liever de hoeken in de klas heeft zodat er beter begeleid kan worden. Daar ziet respondent 1 een verbetermogelijkheid in omdat het lastig is om zowel in de klas de kinderen te helpen en begeleiden als op het speelleerplein. Ook gaf respondent 1 aan dat ze de hoeken in de klas wil hebben om de klas meer aan te aankleden binnen het thema. Dit wordt benoemd in het interview. R1: *“Ik zou het eigenlijk zeker in de klas willen hebben omdat ik gewoon het leuk vind om de klas ook aan te kleden binnen het thema van Lijn 3 want daar hebben we voor gekozen.”* Ook kwam in het interview naar voren dat de wens van respondent 1 is om het werken in hoeken niet alleen te gebruiken in groep 3, maar ook in groep 1-2 zodat groep 1-2-3 samen kunnen werken op deze manier.

Respondent 3 en 4 willen graag de thema's van Lijn 3 integreren zodat je niet 3 weken aan een thema werkt maar 6 weken. Respondent 4 denkt dat er dan meer diepgang in de thema's komt en zo ook bij het spelend leren. Respondent 3 benoemt dit ook in het interview. R3: *“Het mooiste zou dan zijn om zo'n hoek om dan thema 1 en 2 samen te pakken bijvoorbeeld. Proberen om te kijken of je dat kan integreren voor 6 weken. Want anders is het niet de moeite waard en dan krijg je misschien wel die diepgang.”*

Als laatste willen respondent 3 en 4 graag een andere opening voor het thema. Nu is het steeds een verhaal en zij willen dit graag anders doen zodat een thema echt gaat leven bij kinderen zoals respondent 4 zegt in het interview. R4: *“Dat je het een beetje levend maakt ook.”* Dit zien zij als een verbetermogelijkheid.

4.3 Deelvraag 3

Welke mogelijke kansen en knelpunten zien de leerkrachten?

Op de vraag of de leerkrachten mogelijke kansen en/ of knelpunt zien is verschillend geantwoord. Alle vier de leerkrachten zien zowel kansen als knelpunten. R1: *“De kist moet nog helemaal uitgewerkt worden. Deze is nog niet aanwezig op school.”* R2: *“Tip: 7 à 8 minuten is vrij kort, liever 10 minuten. Top: meer hoeken dan rondes, keuzevrijheid.”* R3: *“Kansen: kinderen kunnen op hun eigen niveau spelenderwijs aan de slag met lezen. Ik zou wel graag meer uitgewerkte ideeën zien voor het schrijven. Lastig vind ik nog te bepalen hoe mijn rol als leerkracht eruit ziet. Wat laten we los en wat geven we meer sturing?”* R4: *“De tijd is erg kort per ronde, kunnen de kinderen dan wel de verdieping maken? Hoe kan de leerkracht alle 4 de groepen goed begeleiden?”*

In de vragenlijst kwam naar voren dat de tijd tussen de rondes in te kort was. Daar is tijdens het interview op doorgevraagd en daar kwam uit dat respondent 1 vindt dat er ongeveer 15 minuten tussen de rondes in moet zitten. Dit werd ook in het interview gezegd. R1: *“Ik denk dat je best wel een kwartiertje erin kunt werken.”* Ook respondent 3 en 4 vinden 15 minuten tussen de rondes goed. Dit werd ook tijdens het interview gezegd. R3: *“Dus dat je dan eigenlijk een kwartier hebt voor elke hoek/ spel. Inclusief uitloop.”* Het liefst zouden zij een half uur willen voor elke ronde zodat kinderen ook echt tot spelen komen. Een half uur per ronde kan niet op een dag dus zij zouden graag 1 ronde per dag willen doen. Dit wordt ook vermeld in het interview. R3: *“Ja dan zou je iedere dag een half uur moeten doen.”*

Ook kwam er in de vragenlijst naar voren dat de leerkrachten nog niet goed weten wat hun rol als leerkracht is tijdens het spelend leren, dat ervaren zij ook als een knelpunt. Hier is op doorgevraagd tijdens het interview en de grootste knelpunt is het begeleiden van alle 4 de groepen tegelijk. Respondent 4 zag daar toch ook weer kansen in omdat kinderen ook wat verantwoordelijkheid kunnen krijgen en er moeten goede afspraken gemaakt worden.

Verder is te zien dat een leerkracht het als knelpunt ervaart dat de activiteiten en spellen nog niet fysiek zijn uitgewerkt. Dit kwam ook terug in het interview met respondent 1, 3 en 4. Alle respondenten gaven aan dat er vaak tijdsgebrek is. Respondent 1, 3 en 4 vragen zich allemaal af of dit binnen het rooster past. R1: *"Schrijven hebben we in de middag, muziek en het knutselen. Komt dat niet in de knel? Hebben we hier wel genoeg tijd voor? Dat is een knelpunt ja."*

R4: *"Het ochtendprogramma zit al zo vol dus dan zou het naar de middag moeten."*

Op de vraag of er een budget is voor het aanschaffen van materialen voor het spelend leren werd door respondent 1 en 3 gezegd dat er een klassenbudget is maar dat het klassenbudget voor andere dingen is en dat het te weinig is voor zo'n aanschaf. Geen een van de respondenten wist of er een budget is voor het aanschaffen van de materialen voor het spelend leren. R1: *"Dat weet ik dus eigenlijk niet goed, ja het klassenbudget van 50 euro maar wat koop je daarvoor."*

R4: *"Ja we hebben wel het klassenbudget maar.."*

R3: *"Ik vind niet dat het daarvan moet want het hoort bij de methode. Het is iets wat je eenmalig aanschaf dus eigenlijk zou dat gewoon aangeschaft moeten worden."*

Als laatste ziet respondent 1 de kans om het werken in hoeken bouwbreed te maken zodat er ook samengewerkt kan worden met de kleutergroepen. Volgens respondent 1 werken groep 1-2 en 3 dan samen zodat er in elke klas in een hoek gewerkt kan worden. Respondent 1 beschreef dit in het interview. R1: *"Iedere middag op de lange dagen werken we van half 2 tot half 3 en dan gaan we thematisch werken. Dat betekent dat bijvoorbeeld in de klas van J. een bepaalde hoek wordt ingericht op het gebied van rekenen en bij ons op het gebied van taal en dat we dan op die manier ook gaan rouleren zodat kinderen uit groep 2 zich ook kunnen inschrijven voor onze groep, voor de activiteit die wij hebben opgesteld. Dus als je echt schoolbreed, nee ik moet eigenlijk zeggen bouwbreed een roulatiesysteem op zet dan zie ik ook een mooie kans voor de kleuters. Maar ook voor kinderen die wij hebben die het dus misschien nog moeilijk vinden en daardoor ook nog op een andere manier in een kleutergroep kunnen werken. Dus daar zie ik kansen"*

5. Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

5.1.1 Deelvraag 1 *Hoe beoordelen de leerkrachten de kwaliteit van de interventie in relatie tot de criteria voor het interactief verrijken van spelend leren lezen vanuit de betekenisvolle context?*

Uit de resultaten van de vragenlijst blijkt dat de pilot positief wordt ontvangen door de leerkrachten van groep 3. In de vragenlijst zijn vragen opgenomen die leerkrachten uitnodigen om de kwaliteit van de interventie te bepalen. Dit is te zien in bijlage 7.2. De criteria voor het interactief verrijken van het spelend leren lezen zijn volgens Nellestijn en Janssen-Vos (2007) het werken in hoeken waarbij het lezen en schrijven voor de hand liggen en een rijke leeromgeving. Volgens Dobber en van Oers (2018) blijft de behoefte aan spel bestaan, ook als kinderen zich ontwikkelen van informeel naar formeel leren. Echter is het wel zo dat de behoefte verandert. Het materiaal wordt bijvoorbeeld bewuster gebruikt en er ontstaan steeds meer complexe rollenspellen. Er moet dus genoeg materiaal zijn voor de hoeken. De materialen die genoemd zijn in de inhoudsopgave bij de pilot zijn ook positief ontvangen bij de leerkrachten. Alle leerkrachten werden enthousiast van het feit dat er gewerkt wordt met hoeken en waren het eens met de opdrachten die bedacht zijn voor in de hoeken. De materialen die Nellestijn en Janssen-Vos (2007) benoemen in de literatuur zijn positief ontvangen door de leerkrachten. Dat is te zien in de vragenlijst doordat leerkrachten het eens waren met de voorgestelde materialen die in de pilot stonden. Dit waren materialen zoals zand en stempels. De rol van de leerkracht was voor sommige minder duidelijk, dit komt vooral omdat een paar leerkrachten het organisatorische deel van de interventie als een knelpunt ervaren. Ook een rijke leeromgeving wordt benoemd door Nellestijn en Janssen-Vos (2007). De leerkrachten waren het ook eens met het feit dat de voorgestelde hoeken en materialen bijdragen aan een rijke leeromgeving.

5.1.2 Deelvraag 2 *Welke wensen/ verbetermogelijkheden zien leerkrachten met het oog op verdere implementatie?*

De resultaten van de interviews geven aan dat leerkrachten bestaande problemen graag willen verbeteren. Een enkeling wilde de inhoudsopgave van de pilot verbeteren door het kopje spellen concreter te maken zodat dit in een keer duidelijk is. Respondent 1 ziet een verbetermogelijkheid als alle hoeken in de klas staan zodat er beter gesurveilleerd kan worden terwijl de wens van respondenten 3 en 4 juist is om zowel hoeken binnen als buiten de klas te hebben. Volgens Nellestijn en Janssen-Vos (2007) is het vaak lastig om voor voldoende bewegingsruimte te zorgen in de lokalen, de ruimtes buiten de lokalen kunnen soms een oplossing zijn. Volgens Pinkse & Smit (2001) is het werken met hoeken een belangrijke stap om de overgang van groep 2 naar groep 3 te verkleinen. Respondent 1 wil dan ook graag groep 2 betrekken bij het roulatiesysteem. Het is nog onduidelijk wat respondent 2, 3 en 4 daarvan vinden. Dit is echter wel al besproken met de leerkrachten van groep 1-2. Verder is gebleken dat leerkrachten de thema's van Lijn 3 willen integreren zodat er niet 3 weken, maar 6 weken gewerkt kan worden aan een thema. Op deze manier komt er volgens respondent 4

meer diepgang bij het spelend leren. Ook wordt daarbij de opening van het thema genoemd. De wens van de leerkrachten is om de opening meer levend te maken zodat het ook gaat leven bij de kinderen. Bij Lijn 3 is het zo dat elk thema geopend wordt door middel van een verhaal, de leerkrachten die dit benoemden vinden dat daar dus een verbetermogelijkheid in zit.

5.1.3 Deelvraag 3 *Welke mogelijke kansen en knelpunten zien de leerkrachten?*

Op de vraag welke kansen en knelpunten zien de leerkrachten is gebleken dat iedere leerkracht zowel kansen als knelpunten ziet tijdens de pilot. Dit is naar voren gekomen in de vragenlijst en in de interviews. In de vragenlijst werd aangegeven dat de aangegeven tijd tussen de rondes te kort was. De leerkrachten vinden dat er minstens een kwartier tussen de rondes moet zitten. Het liefst zouden een paar leerkrachten een half uur per ronde willen. De meningen over de tijd tussen de rondes is dus verdeeld.

In de interviews vroegen leerkrachten zich af of je wel 4 groepen tegelijk kunt begeleiden als je alleen in de klas staat. Dit werd ook weer tegengesproken omdat er werd gezegd dat kinderen ook meer verantwoordelijkheden kunnen krijgen. Een andere leerkracht vond haar rol juist wel duidelijk omdat zij juist kansen zag. Er worden meer kansen gecreëerd om kinderen te observeren als deze bezig zijn in de hoeken.

Dat de pilot niet fysiek uitgevoerd is wordt als grootste knelpunt gezien. Alle leerkrachten vinden het jammer dat de pilot eigenlijk nog uitgevoerd moet worden en dat de materialen nog aangeschaft moeten worden. De leerkrachten vragen zich af of er wel tijd is voor een roulatieschema omdat zij nu al tijdsgebrek in het rooster ervaren. Dit blijkt uit de resultaten van de interviews. Ook vragen zij zich af of het financieel wel kan. Geen van de leerkrachten wist met zekerheid te zeggen of er een budget is voor het aanschaffen van materialen voor het spelend leren. Een paar leerkrachten dachten aan het klassenbudget, maar dat wordt voor andere dingen gebruikt. Ook gaf een leerkracht eerlijk aan om er geen behoefte aan te hebben om alle materialen te gaan hamsteren. De andere leerkrachten gaven daarbij ook aan niet te weten waar ze deze materialen vandaan moesten halen. Het aanschaffen van de juiste materialen is wel echt van belang zoals Nellestijn en Janssen-Vos (2007) stellen. De juiste materialen stimuleren ook weer de rijke leeromgeving.

De grootste kans die wordt gezien door respondent 1 is het betrekken van de kleutergroepen bij het spelend leren. Het liefst wil respondent 1 het roulatiesysteem bouwbreed maken zodat er in elke groep een hoek aanwezig is. Op deze manier komt niet alleen groep 3 tot spelend leren maar ook groep 2 en is er meer ruimte voor de hoeken. Het knelpunt wat daar bij komt kijken is het organisatorische stuk. Daar moest volgens respondent 1 nog naar gekeken worden.

5.1.4 Hoofdvraag *Hoe kunnen de leerkrachten van de Evenaar van groep 3 spelend leren lezen begeleiden op het speelleerplein?*

Om kinderen te begeleiden op het speelleerplein moeten eerst de hoeken ingericht worden zowel op het speelleerplein als in de klas. Op dit moment is er te weinig ruimte in de klas om alle hoeken in te richten. Dit komt ook deels door de coronacrisis aangezien de tafels voldoende uit elkaar moeten staan. Volgens Nellestijn en Janssen-Vos (2007) is het vaak lastig om voor voldoende bewegingsruimte te zorgen in de lokalen, de ruimtes buiten de lokalen kunnen soms een oplossing zijn. Er moet ook gericht gekeken worden naar hoe de hoeken ingericht worden zodat het spelend leren lezen gestimuleerd wordt. Volgens Nellestijn en Janssen-Vos (2007) kan het lezen en schrijven in het spel gestimuleerd worden door hoeken in te richten waarbij lezen en schrijven voor de hand liggen. Een huishoek of een winkelhoek kan hierin een rol spelen. Janssen-Vos geeft in andere literatuur ook aan dat als er genoeg papier, potloden, stiften of andere materialen om te schrijven aanwezig zijn dat kinderen hier veel gebruik van maken. De resultaten van de vragenlijst geven aan dat de leerkrachten het eens waren met de voorgestelde materialen, deze moeten echter wel aangeschaft of gemaakt worden.

Als het speelleerplein voldoende is ingericht kan het begeleiden beginnen. De leerkrachten gaven aan in de vragenlijst en in de interviews het fijn te vinden om met een roulatiesysteem te werken. Op deze manier wordt het begeleiden ook makkelijker. Ieder kind is bezig in een hoek of met een spel. Om het spelend leren te begeleiden moeten leerkrachten volgens Brouwers (2010) een positieve invloed hebben op de spelontwikkeling van kinderen. Ook moeten zij volgens Berents en Faasse (2016) een enthousiasmerende, open en positieve houding hebben met betrekking tot het lezen. Volgens Janssen-Vos (2007) kan een leerkracht als spelleider het spel van kinderen verrijken door suggesties te geven binnen de regels van het spel. Kinderen moeten vervolgens wel vrij zijn om zelf te bepalen of ze deze suggesties oppakken of niet. De leerkrachten van groep 3 moeten echter wel met elkaar afspreken of zij het spelend leren lezen alleen met groep 3 willen doen of ook met de kleuters. Uit de interviews kwam naar voren dat een leerkracht dit graag met de kleutergroepen erbij wil doen, terwijl andere leerkrachten daar nog niks van af wisten. De begeleiding moet daar op afgestemd worden. Uit de resultaten is ook gebleken dat de leerkrachten tijdens het spelend leren lezen ook willen observeren zodat zij na het spelend leren lezen kunnen evalueren. Andere leerkrachten vonden dit weer moeilijk omdat zij denken dat het begeleiden van het spelend leren lezen lastig wordt omdat je als leerkracht alleen staat. Als er duidelijke afspraken gemaakt worden met kinderen zou dit probleem moeten worden ondervangen. Ook de inrichting van de hoeken heeft hierbij een belangrijke rol. Voldoende materiaal nodigt uit tot spelend leren en het is niet erg als kinderen eerst moeten ontdekken. Deze hoeken krijgen volgens Nellestijn en Janssen-Vos (2007) een bepaalde focus als het een duidelijk herkenbaar gedeelte wordt waarin verschillende soorten activiteiten plaatsvinden.

5.2 Kritische reflectie

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van zowel nationale als internationale bronnen. Er is veel literatuur te vinden over spelend leren dat gekaderd moest worden. Als er meer ruimte geweest was had de onderzoeker meer literatuur toegevoegd over het tijd managen bij spelend leren aangezien de respondenten sterk aangeven dat er vaak tijd te kort is.

Het was de bedoeling om een pilot uit te voeren op De Evenaar om te zien hoe de leerkrachten leerlingen op daarbij de leerlingen begeleiden op het speelleerplein. Tijdens de pilot zou de onderzoeker observeren. Dat heeft niet kunnen plaatsvinden door de coronacrisis, daarom is er gekozen voor een beoordeling van de kwaliteit van de pilot met een vragenlijst en interviews. Eerst werd de pilot uitgebreid uitgetypt door de onderzoeker en op basis daarvan is er een vragenlijst opgesteld met schaalvragen om de meningen van de leerkrachten te peilen. De onderzoeker zou dit niet aanraden voor een volgend onderzoek omdat een echte uitvoering de leerkrachten meer inzicht kan geven van de mogelijkheden, dan puur een beschrijving op papier. De leerkrachten van groep 3 zijn nu bang dat er door tijdsgebrek niet gewerkt kan worden aan het inrichten van de hoeken. Als de pilot uitgevoerd had kunnen worden waren er al hoeken ingericht en konden de leerkrachten er al enige ervaring mee op doen. Dit zou waarschijnlijk ook de uitkomst van het onderzoek beïnvloeden hebben. Er was een kleine groep respondenten waardoor er voorzichtig gedaan moet worden met de resultaten van het onderzoek. Het is raadzaam om de pilot alsnog uit te voeren om te onderzoeken wat dat vervolgens opbrengt.

De literatuur uit het theoretisch kader is gebruikt als input voor de uitgewerkte pilot, de vragenlijst en de interviews. Dat maakt het onderzoek krachtig. Ook bij het uitwerken van de resultaten, de conclusies en de aanbevelingen is teruggekeken naar literatuur.

5.3 Praktische opbrengst en aanbevelingen

Naar aanleiding van het onderzoek zijn relevante en passende aanbevelingen gedaan om het spelend leren lezen te stimuleren en daarbij passende begeleiding te zoeken.

5.3.1 Aanbeveling 1 Uitzoeken welke financiële middelen er zijn.

Uit de interviews is gebleken dat geen enkele leerkracht wist of er financiële middelen zijn voor het aanschaffen van materiaal voor het spelend leren. De leerkrachten gaven aan dat er wel een klassenbudget is, maar het is raadzaam om dit te gebruiken voor andere gelegenheden. Ook gaven de leerkrachten aan dat er te weinig materiaal is om de hoeken in te richten volgens het thema. De kleuters hebben wel materiaal, maar de groepen 3 zouden graag zelf een kist willen met materiaal erin voor de groepen 3. Het advies is om in gesprek te gaan met de directeur om samen te kijken wat er mogelijk is. Voordat het gesprek plaats vindt is het raadzaam om eerst te kijken welke materialen er wel al zijn en welke materialen aangeschaft zouden moeten worden. Maak daar vervolgens een lijstje van zodat er eventueel afspraken over de aanschaf gemaakt kunnen worden tijdens het gesprek.

5.3.2 Aanbeveling 2 *Een studiedag of middag om hoeken in te richten.*

Uit de resultaten komt sterk naar voren dat de leerkrachten onvoldoende tijd hebben om uit te zoeken waar zij precies een hoek willen neerzetten en hoe zij deze willen inrichten. Er zijn wel wat ideeën maar deze worden niet concreet uitgewerkt door tijdsgebrek. Het advies is om meerdere studiedag of middag in te roosteren zodat de leerkrachten van groep 3 de tijd krijgen om een hoek in te richten. Ook kan deze tijd gebruikt worden om eventueel wat spullen te verzamelen, er kan gekeken worden op school of er wordt gezocht buiten de school voor spullen. Er moeten genoeg spullen in alle hoeken liggen die het lezen en/ of schrijven stimuleren zoals Nellestijn en Janssen-Vos (2007) vermelden in de literatuur. Deze middag kan gelegenheid bieden om eens goed in gesprek met elkaar te gaan zodat alle leerkrachten met hun neus dezelfde kant op staan. Daarnaast kan er gekeken worden hoe het spelend leren in het rooster gaat passen. Daarbij zou het raadzaam zijn om eerst klein te beginnen. Het advies is om eerst de tijd van het zelfstandig werken te gebruiken zodat de leerkrachten ook kunnen wennen aan deze manier van werken. Daarna zou het mooi zijn om de kleuters hierin te betrekken.

5.3.3 Aanbeveling 3 *Het uitvoeren van het spelend leren lezen*

Het is echt raadzaam om het spelend leren lezen in te zetten in groep 3. Niet alleen gaven alle leerkrachten aan dat dit goed is voor de kinderen en dat ze daar behoefte aan hebben, maar de theorie wijst ook uit dat spelend leren voor jonge kinderen belangrijk is. Volgens Dobber en van Oers (2018) blijft de behoefte aan spel bestaan, ook als kinderen zich ontwikkelen van informeel naar formeel leren. Het advies is om het spelend leren al vanaf het begin van het schooljaar in te zetten. Bijlage 7.1 is een houvast voor de leerkrachten, daar staan de hoeken en spellen uitgebreid beschreven. Ook staat daar een inhoudsopgave in met materiaal die gebruikt zou kunnen worden.

6. Literatuurlijst

Berenst, J., & Faasse, S. (2016). *Meer dan lezen* (1ste editie). Assen: Koninklijke van Gorcum.

Bouwman, A., & Bakker, M. (2019). *Vloeiend van groep 2 naar 3: een praktische leidraad voor effectief onderwijs in de onderbouw*. Huizen: Pica.

Brouwers, H. (2010). *Kiezen voor het jonge kind*. Bussum: Coutinho.

Concordia University Portland. (2018, 27 september). *Play-based Learning: The Concept of Kids Learning by Playing*. Geraadpleegd op 16 januari 2020, van <https://education.cu-portland.edu/blog/classroom-resources/play-based-learning/>

Daltonschool De Evenaar. (2019). *Schoolgids*. Geraadpleegd op 26 september 2019, van <https://daltonschooldeevenaar.schoudercom.nl/documenten/292883-de-evenaar-schoolgids-2017-2018-1109-dot-pdf>

Dobber, M., & van Oers, B. (2018). *Spelen en leren op school*. Assen: kon.

Huizenga, H. (2016). *Aanvankelijk en technisch lezen* (4de editie). Groningen: Noordhoff Uitgevers.

Huizenga, H., & Robbe, R. (2013). *Basiskennis taalonderwijs* (1ste editie). Groningen: Noordhoff Uitgevers B.V.

Janssen-Vos, F. (2006). *Spel en ontwikkeling*. Assen: Van Gorcum.

Nellestijn, B., & Janssen-Vos, F. (2007). *Het materialenboek*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.

Nivoz. (2018, 5 januari). *Nivoz | Lev Vygotsky en de zone van naaste ontwikkeling: "Door samen te werken en in gesprek te zijn, zijn mensen in staat tot dingen te komen die nieuw zijn"*. Geraadpleegd op 31 oktober 2019, van https://nivoz.nl/nl/lev-vygotsky-en-de-zone-van-naaste-ontwikkeling-door-samen-te-werken-en-in-gesprek-te-zijn-zijn-mensen-in-staat-tot-dingen-te-komen-die-nieuw-zijn?gclid=Ci0KCQjwjOrtBRCCARIsAEq4rW4Ttrz41bCBVU8_egAsg6HONFRA1uVdIZJfo9ztNmHMJVH9kLQAJLoaAI9IEALw_wcB

Pinkse, F., Smits, B., & Kremer, T. (2001). *Handboek werken in hoeken: groep 1 t/m 8*. Drunen: Delubas.

SLO. (z.d.). *Leerlijn Technisch lezen*. Geraadpleegd op 7 februari 2020, van <http://tule.slo.nl/Nederlands/F-L04a.html>

Wouda J, J. (2017, 21 augustus). *Hakken en plakken, zoemen en zingen*. Geraadpleegd op 28 november 2019, van <https://www.heutinkvoorthuis.nl/nl/hakken-en-plakken-zoemen-en-zingen/news/42/>

7. Bijlage

Bijlage 7.1 Uitwerking pilot

Voor deze hoeken wordt er een kist ontwikkeld waar de benodigheden inzitten. Deze kunnen steeds aangevuld worden en ieder jaar gebruikt worden.

Inhoudsopgave:

- **Lees/schrijfhoek**
 - o Papier met lijntjes
 - o Papier zonder lijntjes
 - o Gekleurd papier
 - o Stroken papier (wit)
 - o Stiften, kleurpotloden en schrijfpotloden
 - o Scheerschuur
 - o Lego
 - o Blokjes
 - o Bak met zand (Kinetisch zand)
 - o Magneetbord met magneetletters
 - o Gelamineerde kaart met de letters van Lijn 3
 - o Dobbelstenen
 - o Gelamineerde kaarten 'gooi een verhaal'
- **Boekenhoek**
 - o Koen, een man van de zee (Marja Mulder, AVI-M3/E3)
 - o Gooi juf in zee (Corien Oranje, AVI-M3)
 - o Piraten! (Harmen van Straaten, AVI-M4)
 - o Tom en Free piraten! (Jonas Boets, AVI-3/ AVI-nieuw M4)
 - o Thomas en de piraten (Russel Punter, AVI-3)
 - o De piraten zijn terug! (Harmen van Straaten, AVI-3/ AVI-nieuw M4)
 - o Piraten aan boord! (Anne-Sophie Baumann, vanaf 4 jaar)
 - o Piratenschip (Stefano Tognetti, vanaf 4 jaar)
 - o Een schat in het park (Marianne Busser, AVI-M3)
 - o Zeeroververhalen voor beginnende lezers (Katja Reider)
- **Themahoek**
 - o Verkleedspullen
 - Piraat/ zeerover (ooglapje, bandana, gestreept shirt, zwaard)
 - Kapitein (kapiteinshoed, jas, zwaard, haak)
 - o (Oude) schatkaarten, zowel gemaakte als lege schatkaarten.
 - o Potloden en stiften
 - o Gevulde kistjes
 - Muntjes/ geld
 - Sieraden

- Postzegels
 - Stenen
- Piratenvlaggen
- Blauwe vuilniszakken om water mee te maken
- Stuurwiel
- Anker
- **Domino**
 - 32 kaartjes variant 1
 - 32 kaartjes variant 2
- **Stickerschrijfspeel**
 - Gelamineerde kaarten stickerschrijfspeel
 - Dobbelstenen
 - Blokjes/ fiches
 - Potlood of pen en papier

Helaas kan de echte pilot niet doorgaan door corona, daarom heb ik de pilot beschreven. Eigenlijk zou thema 8 'De schat' uitgewerkt worden. De hoeken en spellen zijn gebaseerd op dat thema. Deze pilot is ontwikkeld om zicht te krijgen op de hoofdvraag en de deelvragen. Voor deze pilot worden leeractiviteiten ontwikkeld die het spelend leren lezen stimuleren en die gebruikt kunnen worden in hoeken.

- Lees/schrijfhoek → In deze hoek liggen allerlei blaadjes zoals wit papier, gekleurd papier, papier met lijntjes en eventueel ook wit papier met vakken erop voor een stripverhaal. Er ligt materiaal waarmee de kinderen kunnen schrijven zoals potloden, stiften en pennen. Daarnaast liggen er letterstempels en is er lego of zijn er blokjes om op deze manier letters of woorden te maken, ook kan er voor de afwisseling zand of scheerschuim gebruikt worden. De letters van het thema uit Lijn 3 zijn aanwezig in de schrijfhoek en ook de woorden die bij het thema passen. In deze hoek kunnen de kinderen opdrachten uitvoeren die bij het thema horen bijvoorbeeld een brief schrijven aan een piraat. Ook komt er een doos in de lees/ schrijfhoek te staan met spullen erin die gebruikt kunnen worden als input voor een verhaal. In deze doos zitten kaarten waar je een verhaal mee kunt schrijven. De kinderen hebben ook een dobbelsteen nodig. Op de kaart staan belangrijke dingen zoals over wie gaat het verhaal, , waar speelt het verhaal zich af en wat is de situatie. De kinderen gooien de dobbelsteen en als de dobbelsteen op 1 komt dan schrijft het kind de zin over van 1. (Zie voorbeeld op blz. 3). Dit gebeurt 3 keer zodat de kinderen alvast wat ingrediënten hebben voor een verhaal. De kinderen kunnen daarna het verhaal verder afmaken. Na afloop lezen de kinderen hun verhaal voor aan de klas. Ook kunnen kinderen zelf woorden bedenken en groot opschrijven op een strookje papier. Daarna maken de kinderen in het woord een vlek waardoor een deel van het woord niet meer te zien is. Daarna worden de strookjes gewisseld en proberen kinderen de woorden te raden. Als ze het woord weten schrijven ze deze op. Er ligt een stappenplan klaar als hulpmiddel voor de kinderen. Het is belangrijk dat elke activiteit besproken of teruggelezen

wordt zodat de kinderen kunnen reflecteren op het proces of een succeservaring op kunnen doen. In deze hoek wordt vooral het sensopathische spel gestimuleerd omdat de kinderen spelen d.m.v. zintuigen.

- Boekenhoek → De boekenhoek die al in de klas staat wordt aangekleed zodat het meer uitnodigt om daar in te gaan lezen. Daar staan de boeken in die over het thema gaan. In de boekenhoek is het ook prima om plaatjes te bekijken of elkaar voor te lezen. Het gaat erom dat het leesplezier gestimuleerd wordt. Er zitten boeken tussen voor kinderen die lezen nog moeilijk vinden maar ook uitdagende boeken voor de sterke lezers. Deze boeken zijn allemaal te vinden in de Noord Oost Brabantse bibliotheken zoals de bibliotheek in Oss. Ze zijn ook te koop bij bijvoorbeeld bol.com.
- Themahoek → In deze hoek worden de thema's van Lijn 3 aangehouden. In de pilot is thema 8 uitgewerkt. Dit thema gaat over De schat, dat betekent dat deze hoek ingericht kan worden als schatkamer van de kapitein. Er komen oude schatkaarten in die oud zijn gemaakt door een gebruikt theezakje of door ze kort in het vuur te houden. Daarnaast liggen er witte vellen papier zodat kinderen zelf een schatkaart kunnen maken. Ook liggen er afbeeldingen of echte spullen die in een schatkamer kunnen liggen zoals vazen, oude muntjes, oude sieraden en knopen of postzegels. Op deze manier kunnen kinderen rolspelen wat volgens Vermeer een van de belangrijkste vormen van spel is. Door de spullen die erin liggen wordt het lezen gestimuleerd. Bijvoorbeeld als ze een schat gaan zoeken moeten ze de schatkaart gebruiken.
- Spel ontwikkelen om lezen te stimuleren → Er wordt een gezelschapsspel ontwikkeld wat het lezen stimuleert. Domino. Er zijn twee varianten, een makkelijke variant en een wat moeilijker. Als eerste wordt de makkelijke variant uitgelegd.

Woord + plaatje: Bij deze domino gaat het erom dat kinderen eerst lezen wat er op een dominosteen staat. Daarna zoeken ze hier het goede plaatje bij.

Woord + woord: Bij deze domino gaat het erom dat kinderen eerst lezen wat er op een dominosteen staat. Als daar bijvoorbeeld het woord schrijf staat dan gaat het om de laatste letter want kinderen moeten daarna een dominosteen vinden waarvan het woord weer begint met een 'f'. Dus kinderen kijken naar de laatste letter van het woord omdat het nieuwe woord moet beginnen met de laatste letter van het vorige woord. Een voorbeeld van deze 2 varianten is te zien op blz. 4. Stickerschrijfspeel. Bij het stickerschrijfspeel hebben kinderen een dobbelsteen, blokjes, papier en een pen nodig. Het is een soort bordspel dus de blokjes worden gebruikt om aan te geven op welk plekje een kind staat. Deze zijn vaak al gemaakt bij de methode Lijn 3 dus het is makkelijk om deze over te nemen.

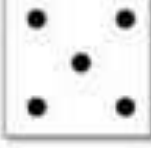
In de pilot had ik het idee om de tijd van het zelfstandig werken in te zetten. Er wordt een roulatieschema opgesteld zodat kinderen bij elke hoek gewerkt hebben. De klas wordt in 4

groepen verdeeld. In groep 3a zullen dat 3 groepjes van 6 zijn en 1 van 5 en in groep 3b zullen dat 4 groepjes van 6 zijn. Elk groepje werkt ongeveer 7 à 8 minuten bij een hoek, er zijn 4 rondes. Er zijn meer hoeken dan rondes dus er kan per les gewisseld worden met de hoeken. Kinderen moeten bij Lijn 3 ook verwerkingsopdrachten maken in het schrift, dit is ook opgenomen in het roulatieschema. Een voorbeeld van het roulatieschema zie je hieronder, de cijfers die in de vakken staan geven de rondes aan. 1^e betekent 1^e ronde. De rol van de leerkracht zou zijn het begeleiden bij de verschillende hoeken. Volgens de theorie moeten leerkracht over de volgende vaardigheden beheersen: Passend taalaanbod geven, goede taalruimte bieden en stimulerende feedback geven. De leerkracht kan de rol van spelleider op zich nemen om het spel te stimuleren door bijvoorbeeld een nieuwe situatie in te brengen bij het rollenspel. Op deze manier kunnen leerkrachten de spelontwikkeling positief stimuleren.

	Lees/schrijfhoek	Boekenhoek	Themahoek	Verwerking in het schrift
Groepje 1	1e	2e	3e	4e
Groepje 2	4e	1e	2e	3e
Groepje 3	3e	4e	1e	2e
Groepje 4	2e	3e	4e	1e

Het kan zijn dat kinderen niet op tijd klaar zijn met hun taak. Bijvoorbeeld in de lees/schrijfhoek kan het zo zijn dat een verhaal niet op tijd klaar is. Dit zouden ze dan kunnen afmaken in de tijd van het planwerk of op een ander moment.

Gooi een verhaal!

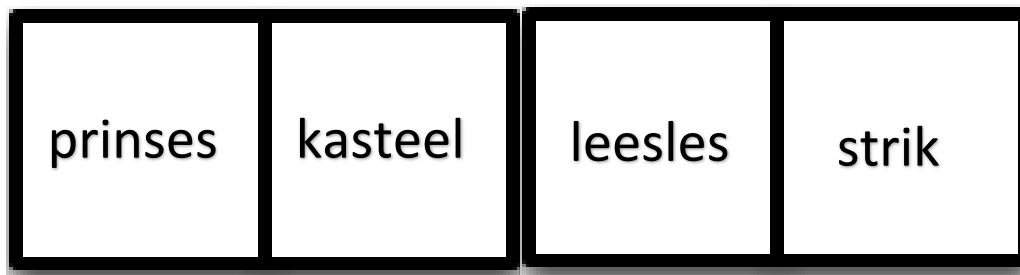
	hoofdpersoon	plaats	situatie
	een prinses	in het bos	viert feest
	een draak	in de zee	zingt een liedje
	een hond	in een kasteel	vliegt in de lucht
	een piraat	in het park	doet een dansje
	een dino	in een speeltuin	valt in het water
	een boef	op een schip	is de weg kwijt

Domino

1e variant

2e variant

Bijlage 7.2

Vragenlijst

1. De inhoudsopgave is duidelijk.*

Als u één ster invult bent u het helemaal niet met de stelling eens. Als u twee sterren invult bent u het niet eens met de stelling. Als u drie sterren invult bent u neutraal. Als u vier sterren invult dan bent u het eens met de stelling. Als u 5 sterren invult bent u het helemaal eens met de stelling.

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

2. Kinderen komen tijdens de pilot toe aan spelend leren.*

Als u één ster invult bent u het helemaal niet met de stelling eens. Als u twee sterren invult bent u het niet eens met de stelling. Als u drie sterren invult bent u neutraal. Als u vier sterren invult dan bent u het eens met de stelling. Als u 5 sterren invult bent u het helemaal eens met de stelling.

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

3. Kinderen worden gestimuleerd tot spelend leren lezen.*

Als u één ster invult bent u het helemaal niet met de stelling eens. Als u twee sterren invult bent u het niet eens met de stelling. Als u drie sterren invult bent u neutraal. Als u vier sterren invult dan bent u het eens met de stelling. Als u 5 sterren invult bent u het helemaal eens met de stelling.

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

4. De hoeken zoals de lees/ schrijfhoek, de boekenhoek etc. dragen bij aan een rijke leeromgeving.*

Als u één ster invult bent u het helemaal niet met de stelling eens. Als u twee sterren invult bent u het niet eens met de stelling. Als u drie sterren invult bent u neutraal. Als u vier sterren invult dan bent u het eens met de stelling. Als u 5 sterren invult bent u het helemaal eens met de stelling.

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

5. De voorgestelde hoeken zijn passend bij het leren lezen.*

Als u één ster invult bent u het helemaal niet met de stelling eens. Als u twee sterren invult bent u het niet eens met de stelling. Als u drie sterren invult bent u neutraal. Als u vier sterren invult dan bent u het eens met de stelling. Als u 5 sterren invult bent u het helemaal eens met de stelling.

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

6. De voorgestelde spellen zijn passend bij het leren lezen.*

Als u één ster invult bent u het helemaal niet met de stelling eens. Als u twee sterren invult bent u het niet eens met de stelling. Als u drie sterren invult bent u neutraal. Als u vier sterren invult dan bent u het eens met de stelling. Als u 5 sterren invult bent u het helemaal eens met de stelling.

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

7. De voorgestelde materialen uit de inhoudsopgave zijn passend bij het leren lezen.*

Als u één ster invult bent u het helemaal niet met de stelling eens. Als u twee sterren invult bent u het niet eens met de stelling. Als u drie sterren invult bent u neutraal. Als u vier sterren invult dan bent u het eens met de stelling. Als u 5 sterren invult bent u het helemaal eens met de stelling.

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

8. De voorgestelde materialen uit de inhoudsopgave dragen bij aan een rijke leeromgeving.*

Als u één ster invult bent u het helemaal niet met de stelling eens. Als u twee sterren invult bent u het niet eens met de stelling. Als u drie sterren invult bent u neutraal. Als u vier sterren invult dan bent u het eens met de stelling. Als u 5 sterren invult bent u het helemaal eens met de stelling.

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

9. Het is fijn dat de tijd van het zelfstandig werken hiervoor gebruikt wordt.*

Als u één ster invult bent u het helemaal niet met de stelling eens. Als u twee sterren invult bent u het niet eens met de stelling. Als u drie sterren invult bent u neutraal. Als u vier sterren invult dan bent u het eens met de stelling. Als u 5 sterren invult bent u het helemaal eens met de stelling.

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

10. Het is fijn om met een roulatieschema te werken.*

Als u één ster invult bent u het helemaal niet met de stelling eens. Als u twee sterren invult bent u het niet eens met de stelling. Als u drie sterren invult bent u neutraal. Als u vier sterren invult dan bent u het eens met de stelling. Als u 5 sterren invult bent u het helemaal eens met de stelling.

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

11. De tijd die tussen de rondes inzitten (7 à 8 minuten) is prima.*

Als u één ster invult bent u het helemaal niet met de stelling eens. Als u twee sterren invult bent u het niet eens met de stelling. Als u drie sterren invult bent u neutraal. Als u vier sterren invult dan bent u het eens met de stelling. Als u 5 sterren invult bent u het helemaal eens met de stelling.

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

12. Mijn rol als leerkracht is duidelijk.*

Als u één ster invult bent u het helemaal niet met de stelling eens. Als u twee sterren invult bent u het niet eens met de stelling. Als u drie sterren invult bent u neutraal. Als u vier sterren invult dan bent u het eens met de stelling. Als u 5 sterren invult bent u het helemaal eens met de stelling.

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

13. Welke kansen en/ of knelpunten ervaart u tijdens deze pilot?*

Typ één of enkele woorden

500

14. Heeft u nog opmerkingen of aanvullingen?*

Deze zullen tijdens het interview besproken worden.

Typ één of enkele woorden

500

Bijlage 7.3 Interviewvragen

Hieronder staan de vragen beschreven die werden gesteld in het interview. Dit waren allemaal open vragen omdat het een semigestructureerd interview was.

1. Mist er volgens jou nog iets aan de inhoudsopgave?
2. Hoe komen kinderen volgens jou het beste aan spelend leren?
3. In de vragenlijst kwam naar voren dat iedereen het eens was met een roulatieschema. Welke kansen en knelpunten zouden hierdoor naar voren komen?
4. Wat zou er verbeterd kunnen worden aan de tijd die tussen de rondes inzitten?
5. Wat mis je nog in jouw rol als leerkracht?
6. In de vragenlijst vroeg iemand zich af wat we moeten doen als iemand niet optimaal kan werken in de hoeken. Heb jij een idee hoe dit misschien voorkomen kan worden of wat we dan zouden kunnen doen?

Bijlage 7.4

Uitwerking interview respondent 1

Pilot	Rol van de leerkracht
Spelend leren (lezen)	Kansen
Hoeken(werk)	Knelpunten/ belemmeringen
Rijke leeromgeving	

I= interviewer

R1= respondent 1

I: Daar gaan we. Het is 19 mei oké nou je hebt de pilot gelezen en je hebt naar aanleiding daarvan de vragenlijst ingevuld uit de vragenlijst kwam dat de inhoudsopgave uhm wel goed was maar sommige miste er nog iets aan dus mijn vraag aan jou is uhm miste jij nog iets aan de inhoudsopgave?

R1: Nou voor mij was de inhoudsopgave eigenlijk wel heel duidelijk want he dat hebben we van te voren ook besproken en ik vond eigenlijk dat de inhoudsopgave duidelijk was.

I: Oké. Top. Dan gaan we naar vraag 2. Hoe komen kinderen volgens jou het beste tot spelend leren?

R1: Uhm ja uhm. Hoe komen ze het beste tot spelend leren.. Uhm als ze dus mogen samenwerken en als jij dan bijvoorbeeld kinderen in tweetallen of in viertallen laat werken. Dan moet je ook echt kijken naar de indeling van die groepjes waarbij ze elkaar dus op een hoger niveau kunnen tillen uhm daar moet gebruik gemaakt kunnen worden van leuke en aantrekkelijke leermiddelen. Uhm een hoek of wat we daar neer gaan zetten moet ook aantrekkelijk zijn en binnen een thema gegoten worden. Uhm dat het voor de kinderen meteen duidelijk is waar het bij aansluit. Uhm en ja het aantrekkelijk maken is echt een belangrijk iets! Je moet zin krijgen om erin te willen werken en spelen.

I: Oké en vind jij dan dat het speelleerplein, als ik daar dan een hoek maak dat dat dan toegevoegde waarde is of kan het ook in de klas?

R1: Ik zou het eigenlijk zeker in de klas willen hebben omdat ik gewoon het leuk vind om de klas ook aan te kleden binnen het thema van Lijn 3 want daar hebben we voor gekozen. Dus ik vind het heel erg leuk als dat in de klas gaat gebeuren, alleen is dan de vraag in hoeverre kunnen kinderen uit groep 2 die daar aan toe zijn ook gebruik maken van die hoek die wij daar neerzetten. Dat is nu de vraag die in mij op komt.

I: Ja dat is een goede vraag. Uhm daar ga ik dan even achteraan. Uhm dan ga ik naar nummer 3. In de vragenlijst kwam ook naar voren dat iedereen het dus eens was met een roulatieschema, welke kansen en knelpunten zouden hierdoor naar voren komen als je gaat werken met een roulatieschema?

R1: Nu zit ik even te denken want mogelijk ga ik dingen door elkaar halen. Want we hebben ook met de kleuters gesproken dat we bijvoorbeeld en dat vind ik dus een kans als we met de kleutergroepen en dat is dus ook meteen die vraag die ik net stelde. Toen zei jij daar ga ik achteraan. Let op want we hebben het met de kleutergroepen over het volgende gehad. Dat we bijvoorbeeld zeggen, ik noem nou maar wat. Uhm iedere middag op de lange dagen werken we van half 2 tot half 3 en dan gaan we

thematisch werken. Dat betekent dat bijvoorbeeld in de klas van J. een bepaalde hoek wordt ingericht op het gebied van rekenen en bij ons op het gebied van taal en dat we dan op die manier ook gaan rouleren zodat kinderen uit groep 2 zich ook kunnen inschrijven voor onze groep, voor de activiteit die wij hebben opgesteld. Dus als je echt schoolbreed, nee ik moet eigenlijk zeggen bouwbreed een roulatiesysteem op zet dan zie ik ook een mooie kans voor de kleuters. Maar ook voor kinderen die wij hebben die het dus misschien nog moeilijk vinden en daardoor ook nog op een andere manier in een kleutergroep kunnen werken. Dus daar zie ik kansen. Belemmeringen, ja de opstart. Het zal wel wat drukker worden binnen de school als kinderen gaan rouleren uhm ja dat is denk ik de belemmering die ik zie. Verder zie ik eigenlijk alleen maar kansen het lijkt me gewoon echt heel mooi om op deze manier te gaan werken.

I: Oké dus als het aan jou ligt wil je bij dat roulatieschema dus eigenlijk ook groep 2 erbij betrekken.

R1: Ja. Want dat is ook eigenlijk de vorige vraag ik kan hem even niet herhalen toen zei je daar ga ik achteraan. Dit is zeg maar het idee wat wij met de kleutergroepen hebben uitgesproken. Dat we bepaalde tijden thematisch gaan werken waardoor we in elkaars hoek kunnen werken. Dan is dat in de klas, dan is er ook overzicht en dat is wat er nu bij het speelleerplein steeds het mankement is. Wie houdt dat in de gaten? Wie surveilleert daar? Als je ook nog in je eigen klas kinderen moet helpen en begeleiden. Daardoor wordt het op het speelleerplein onrustig en daarom hebben we met elkaar bedacht als we dan die hoeken in de klassen houden en een roulatiesysteem opzetten om thematisch te werken binnen de bouw dan hebben we dat ook opgelost, dat probleem.

I: Dat is wel mooi en dat die kist die er dan eigenlijk zou moeten komen, dat die daarvoor gebruikt gaat worden? En de hoeken die erin zitten dat die ook gebruikt worden daarvoor?

R1: Ja precies, maar dan wil ik wel wat jij nu hebt opgezet, dat is dan wel onze kist. Die is wel voor groep 3 zeg maar. Kijk en dan kunnen we nog zeggen een gedeelte van die kist is in onze klas en een ander gedeelte is bij B. en L. in de klas, maar dat is wel de groep 3 kist. Wat de kleuters daarmee doen mogen ze zelf bedenken, maar het moet wel aansluiten binnen het thema.

I: Dat is wel mooi, want deze kist is volgens mij ook gebaseerd op het piraten thema en dat hadden de kleuters ook als thema. Dus het kan wel.

R1: Ja!

I: Als er een roulatieschema komt uhm wat zou er dan verbeterd kunnen worden in de tijd tussen de rondes? Ik had 7 à 8 minuten opgeschreven omdat ik de zelfstandig werken tijd ervoor wilde gebruiken, maar als je het nou bouwbreed pakt, hoeveel tijd zou er dan tussen de rondes in moeten zitten?

R1: Nou zit ik een beetje te denken. Want moet ik het dan zo zien, daar had ik nog een vraag over, dat jij uhm ik denk nu even aan het circuit. Het circuit doen wij nu 20 minuten ongeveer en na 20 minuten stoppen we. Als jij op deze manier wil gaan werken is het dan zo dat jij bijvoorbeeld de hele middag uhm bezig bent met thematisch werken en dat je dus een hele middag daarmee vult waardoor je na 20 minuten kan wisselen van activiteit, moet ik het zo zien? Dat het niet meer net zoals het

circuit is, dat wij 4 activiteiten hebben en na 20 minuten stoppen we en die dag daarna gaan we weer verder met de volgende ronde. Dat het nu zo is dat je in een middag alle activiteiten gedaan hebt, snap je wat ik bedoel?

I: Uhm ja zo moet je het zien want er zijn dan ook meerdere activiteiten die je in een hoek kunt doen dus bijvoorbeeld maandag schrijf je een brief aan een piraat en dinsdag ga je met zand letters maken en zo verder.

R1: Maar komt iedereen dan aan de beurt? Ja dan komt iedereen aan de beurt in die hoek.

I: Ja ik had het dan uitgerekend voor alleen de groepen 3, dat je 4 groepjes hebt en dus ook 4 rondes en dat je dan steeds zo wisselt. Iedereen komt een keer in de hoeken die in die week centraal staan.

R1: Ze zouden dus iedere dag in een hoek terecht komen?

I: Dat zou kunnen, maar je kunt het ook alleen op de lange dagen doen.

R1: Dus dan doen we niet meer het circuit zoals we gewend zijn maar dan gaan we het dus zo doen dat ze op de lange dagen in de hoeken werken. Dat is wel leuk, dat je dus op de lange dagen iedere dag op die manier werkt en iedere dag komen ze ook in die hoek.

I: Ja dan komen ze ook iedere dag toe aan spelend leren, dat ze even bezig zijn.

R1: Dat is wel een heel erg leuk idee. Maar die activiteiten moeten dan wel elke dag anders zijn als je de hele middag op deze manier werkt. De volgende dag gaan we weer opnieuw thematisch werken en dan moet je in plaats van bijvoorbeeld dat stickerschrijfspeel weer iets nieuws bedenken.

I: Ja dan kun je eventueel die domino inzetten of je zegt we doen vandaag geen spel maar een extra hoek erbij.

R1: Organisatorisch vraagt dat wel iets van jou. Je moet persee op maandag na school de spullen helemaal geregeld hebben voor het nieuwe circuit van dinsdag.

I: Dat klopt ja, dat is dan een knelpunt bedoel jij?

R1: Dat vind ik dus nu een knelpunt, dat ik denk oké iedere dag moeten er dus andere activiteiten klaarliggen voor de volgende dag. Nu hebben wij een circuit waar we 2 weken mee doen, dan zijn we een woensdagmiddag even druk bezig. Maar dan moet je iedere dag na schooltijd zorgen dat de materialen er liggen voor het circuit, eigenlijk moet ik het spelend leren noemen, voor het spelend leren. Past het organisatorisch binnen ons rooster? Schrijven hebben we in de middag, muziek en het knutselen. Komt dat niet in de knel? Hebben we hier wel genoeg tijd voor? Dat is een knelpunt ja.

I: Dat vind ik ook lastig, maar vooral omdat ik gerekend had op alleen de groepen 3. Dus misschien kun je ook zeggen dat je eerst klein begint en dan steeds meer gaat uitbreiden?

R1: Ja, maar dan zouden we het spelend leren dus ook zo op kunnen zetten zoals we nu het circuit hebben opgezet. Dat iedereen toch wel in die hoek terecht gaat komen uhm want dan zitten ze met maximaal even kijken. Is die hoek voor 6 kinderen toegankelijk, dat is ook wel even belangrijk.

I: Ja zo heb ik wel gerekend. Bij de schrijfhoek hebben ze meerdere activiteiten die ze kunnen doen, bij lezen krijgt iedereen een ander boek uhm volgens mij had ik ook nog.. Oh het zelfstandig werken spreekt voor zich en dan heb ik nog die spellen, die zijn ook voor 6 kinderen of 2 x 3 kinderen. Ik had nog een hoek even kijken... Oh ja en de themahoek daar kunnen ook 6 kinderen in.

R1: Ja ik denk dan we het organisatorisch zo moeten gaan inzetten zoals we nu het circuit doen en dat het hoek dan een onderdeel van het circuit wordt anders zit je bij het knelpunt dat je iedere dag nieuwe dingen moet klaarleggen.

I: Ja dat is lastig.. Denk je dat dat alleen het eerste jaar zo is omdat je het nog moet maken of zou dat een blijvend punt zijn?

R1: Dat vind ik heel erg lastig want natuurlijk als jij met kopieerbladen werkt die leg je niet voor 10 jaar al klaar om het zo maar even te zeggen. Je moet dan toch hoe dan ook bedenken morgen hebben we een schrijfactiviteit en dan moet ik daar dus kopieerbladen voor klaarleggen. Maar nu zit ik weer te denken we weten al dat die kopieerbladen er aan gaan komen de komende 2 weken. We kunnen die dan natuurlijk ook al klaar leggen.

I: Ja dat je dan net als wat wij met de planning doen, dat je steeds 2 weken vooruit legt?

R1: Ja, zoiets.

I: Voor het themahoek hoef je eigenlijk niet veel te doen want die richt je aan het begin van het thema in.. Het enige wat je soms hoeft te doen is een duwtje in de rug geven tijdens het rollenspel. De boekenhoek is ook al gevuld dus eigenlijk alleen de schrijfhoek en de spellen..

R1: Ik moet dit even laten bezinken, ik moet even nadenken hoe dat er dan organisatorisch eruit komt te zien. Ik vind het wel heel leuk en heel belangrijk ook dat dat spelend leren gewoon een veel belangrijkere en grotere rol gaat krijgen, zeker het eerste half jaar in groep 3. Ja, ja oké volgende vraag.

I: Oké. Even nog wel terug naar die tijd tussen die rondes.. Ik had dan 7 à 8 minuten gerekend, vond jij dat oké of zou jij het liever langer/ korter willen?

R1: Ik denk dat je best wel een kwartiertje erin kunt werken. Of 13 minuten en dan 2 minuten wisseltijd, dat je een kwartiertje voor iedere ronde hebt, dan ben je er in totaal een uur mee bezig. Dan zet je een wekker op 13 minuten en na 13 minuten gaat dat wekkertje en dan hup wissel.

I: Oké top. We hadden het net al kort erover wat je als leerkracht zou kunnen doen in de themahoek. Als je de pilot zo hebt gelezen, miste jij dan nog iets in jouw rol als leerkracht?

R1: Ik kan eigenlijk niet zeggen dat ik daar nou iets in gemist heb D., nee. Nee.

I: Oké dat is fijn. Uhm in de vragenlijst vroeg iemand zich af wat we moeten doen als iemand niet optimaal kan werken in de hoeken. Als zoiets gebeurd heb jij dan een idee hoe we dat kunnen voorkomen of hoe we dat dan eventueel kunnen verbeteren?

R1: Uhm daar heb ik net eigenlijk al een tip of idee voor gegeven. Uhm ik zou goed kijken naar de samenstelling van de groepen dat je gewoon echt kijkt naar sterke en zwakke leerlingen of kinderen die veel met elkaar samenwerken, die het beste in elkaar naar boven halen. Daar zou ik echt naar kijken.

I: Zou jij die groepen na elk thema veranderen?

R1: Ja dat zou zeker kunnen, dan leer je ook meteen met andere kinderen samenwerken. Soms heb je een groepje waarvan je zegt nou blijven jullie het volgende thema ook maar samenwerken want het is zo goed gegaan. Ja ik zou dat per keer bekijken.

I: Oké dat is mooi. Hoe zou jij het werken van de kinderen vastleggen, zou je bijvoorbeeld gaan observeren?

R1: Ja dat zou ik zeker doen. Ik hoop eigenlijk ook dat dit een mogelijkheid bied waarin jij echt even in een hoekje kan gaan zitten om te kijken naar wat er gebeurt. Natuurlijk zul je soms van je stoel af moeten komen om kinderen te helpen of een zetje te moeten geven, maar ik hoop eigenlijk door die groepjes ook zo samen te stellen, dat ik wat afstand kan nemen om het te bekijken.

I: Dat is mooi. Heb jij verder nog opmerkingen of aanvullingen?

R1: Nee, ja wat ik als opmerking had dat heb ik in de vragenlijst gezet. Die kist is er nu door omstandigheden niet en er ligt nu een heel mooi document klaar, maar we moeten er alsnog spullen voor aanschaffen en die kist vullen. Die is er niet en dat is iedere keer waar we tegenaan lopen. Er zijn zoveel mooie ideeën en die ideeën worden maar niet uitgewerkt door tijdsgebrek bijvoorbeeld. Ik vraag me ook af hoe we dat financieel gaan doen, wie gaat dat betalen? Hoe komen we aan materialen? Ik ben niet zo iemand die gaat hamsteren of naar de kringloop winkel gaat om daar spullen te halen. Hebben we iemand in ons midden die dat wel kan doen? Daar moeten we het wel van hebben, hoe komen we aan die spullen zodat het mij persoonlijk geen geld gaat kosten?

I: Is daar een budget voor op school?

R1: Dat weet ik dus eigenlijk niet goed, ja het klassenbudget van 50 euro maar wat koop je daarvoor..

I: Ja dat is voor andere dingen. Ik kan dit meenemen voor in de aanbeveling.

R1: Ja want er zijn super mooie ideeën, maar ik ben niet van plan om dat uit mijn eigen zak te gaan betalen. Dat is ook een belemmering he, de financiële middelen.

I: Ik snap dat wel. Dat is lastig. Oké dat waren mijn vragen, dankjewel!

R1: Nou super gedaan D.

I: Dankjewel!

Bijlage 7.5

Uitwerking interview respondent 3 en 4.

Pilot	Rol van de leerkracht
Spelend leren (lezen)	Kansen
Hoeken(werk)	Knelpunten/ belemmeringen
Rijke leeromgeving	

I = interviewer

R3 = respondent 3

R4 = respondent 4

I: Het is vandaag 28 mei en ik heb een aantal vragen voor jullie over de pilot en over mijn onderzoek. Uhm jullie hebben allebei de pilot gelezen en de vragenlijst ingevuld en uhm uit de vragenlijst kwam naar voren dat sommige respondenten nog iets miste aan de inhoudsopgave. Mijn vraag aan jullie is miste jullie nog iets aan de inhoudsopgave?

R3: Ja ik had wel iets. Je hebt de lees/ schrijfhoek, de boekenhoek, themahoek en verwerking in het schrift. Voor mij was het niet helemaal duidelijk wat nou waaronder viel. Het was voor mij niet helder waar verwerking in het schrift bij hoorde omdat je verschillende benamingen hebt gebruikt. Want wat wordt er bedoeld met verwerking in het schrift?

R4: Het werkboek van Lijn 3 denk ik.

I: Ja dat ze tijd krijgen om ook in het werkboek te werken. Zodat de kinderen ook in de tijd van het rouleren in hun schrift kunnen werken dan hoeft je daar geen extra tijd voor in te plannen.

R3: Ook was het niet helemaal duidelijk waar de laatste opties van de inhoudsopgave bij hoorde. Dat waren die domino en het stickerschrijfspel. Ja het was niet duidelijk waar deze bij hoorde ik moest even puzzelen toen ik het las. Dat ik dacht waar zie ik dan die spellen terug in het roulatieschema? Ook die verwerking in het schrift, het was niet duidelijk dat je daarmee dan de opdrachten uit het Lijn 3 werkboek bedoelde. Maar op zich vind ik dat een heel goed idee dat je dat in dit roulatiesysteem hebt gezet, maar het was dan niet duidelijk voor mij.

I: Ja, oké. Dan ga ik dat even aanpassen.

R4: Die spellen zitten niet in het roulatieschema van de pilot?

R3: Nee die zitten daar niet in.

I: Nee je hebt dan maar 4 rondes in principe dus dan zou je kunnen wisselen per week met de hoeken en/ of spellen. Dat je in de tweede week de lees/schrijfhoek eruit zet en daar de spellen voor terug zet.

R4: Oja, ja.

R3: Maar dat is jouw idee nu of staat dat er ook in?

I: Het moet er eigenlijk wel in staan, maar als dat niet duidelijk is dan ga ik dat even aanpassen.

R3: Nee dat was niet duidelijk maar nu snap ik wat je bedoeld met verwerking in het schrift en dat de spellen niet in het huidige roulatieschema staat. Dus ik zou de inhoudsopgave dan misschien iets concreter wegzetten. Net zoals wat er bij de lees en schrijfhoek staat. Ja dus net als de themahoek, boekenhoek en de lees/ schrijfhoek. Ik zou bij die spellen dus ook kopjes maken. Nu staan die domino en dat stickerschrijfspeel apart en ik dacht waar hoort dat nou bij.

I: Oké ik snap wat jij bedoelt. Jij hebt liever dat ik per hoek een inhoudsopgave maak en daaronder meteen uitleg wat je daar allemaal kunt doen? Dat je per bladzijde alles hebt.

R3: Ja dat kan. Of je moet die domino en dat stickerschrijfspeel uhm dat je daar ook bij zet waar die onder vallen, want is dat dan extra? Als het niet onder de andere hoeken valt. Waar hoort dat dan bij, wanneer moet ik dat dan doen? Ik zou het kopje wat concreter maken.

I: Oké dat is duidelijk. Respondent 4 heb jij nog een aanvulling?

R4: Nee, nee.

I: Oké top. Vraag 2, hoe komen kinderen volgens jullie het beste tot spelend leren?

R4: In hoeken, aansluitend bij de belevingswereld. Wat ze interesseert en dan vind ik de thema's van Lijn 3 uhm op zich ja die sluiten wel aan bij de belevingswereld. Ja het ene thema sluit wat meer aan dan het andere thema. Ik vind het vaak erg kort 3 weken, je krijgt weinig diepgang. Dan ben je net een beetje aan het onderzoeken en dan is het alweer afgelopen. 3 weken is gewoon heel kort en ook voor jezelf als je zo'n themahoek om 3 weken moet wisselen. Dat is erg tijdrovend.

R3: Dat is eigenlijk niet te doen. Het mooiste zou dan zijn om zo'n hoek om dan thema 1 en 2 samen te pakken bijvoorbeeld. Proberen om te kijken of je dat kan integreren voor 6 weken. Want anders is het niet de moeite waard en dan krijg je misschien wel die diepgang.

R4: Ja voor 6 weken.

I: Oké dus jullie vinden om tot spelend leren te komen dat je langer de tijd moet nemen voor het thema zodat je diepgang krijgt en dan wel in hoeken gaan werken.

R3 en R4: Ja.

I: Dat is duidelijk.

R3: Ja en daarom is het heel fijn dat je het lezen hebt geïntegreerd alleen uhm dit gaat puur alleen om het lezen toch?

I: Ja.

R3: Ja, oke.

R4: Ja en wat ik ook wel een beetje mis is dat wij bij Veilig Leren Lezen hadden wij echt bij iedere kern een opening. Een toneelstukje of een poppenkast of ja dat was best spectaculair om het zo maar even te zeggen.

R3: Ja en hier is het alleen een boek voorlezen.

R4: Ja het is elke keer een verhaal. Of een keer een liedje, we hebben ook wel eens aan het eind van een thema een voorstelling voor ouders gedaan. Toen was het thema op het podium.

R3: Misschien is dat ook leuk om een thema te openen met uhm met het speelleerplein wat dan al ingericht is.

R4: Ja of net zoals nu bij het thema dieren dat iemand een dierenarts is en iemand komt dan naar de dierenarts met een zieke poes. Dat je het een beetje levend maakt ook. Nu is het elke keer zo'n verhaal en het is pas het eerste jaar natuurlijk. Dat zijn wel dingen waarvan ik denk oja dat mag wel iets leuker en wat meer aansluiten. Ook echte materialen meebrengen, dat vinden kinderen vaak fantastisch. Maar ja dat is ook wel weer uhm ja je moet wel die spullen hebben inderdaad want wat jij ook schrijft he. Dat je bij thema 8 een verkleedkist wil he met verkleedkleden, daar moet wel een budget voor zijn voor een piratenpak een zeeroverspak uhm muntjes en schatkisten. Ja dat kost wel weer tijd om allemaal bij elkaar te zoeken ook.

I: Ja dat vond respondent 1 ook een knelpunt. Waar haal je alle spullen vandaan en is daar een budget voor? Weten jullie of daar een budget voor is?

R4: Ja we hebben wel het klassenbudget maar.

R3: Ik vind niet dat het daarvan moet want het hoort bij de methode. Het is iets wat je eenmalig aanschaft dus eigenlijk zou dat gewoon aangeschaft moeten worden en dat je dat dan in een bak doet per 2 thema's. Dan heb je 6 verschillende bakken. Dat je bijvoorbeeld van thema 1 is kennis maken en thema 2 de boom een bak maakt.

R4: Ja het is lastig..

I: Ja, het moet er wel gewoon komen. Dat is waar jullie steeds tegen aanlopen he.

R4: Ja en om daar tijd voor vrij te maken ook. Het ochtendprogramma zit al zo vol dus dan zou het naar de middag moeten en ze hebben daar wel echt behoefte aan dat merk ik wel.

I: Daarom had ik het ook in de zelfstandig werktijd gepland. Als je daar dan een mooi roulatiesysteem op loslaat en nu we het toch over het roulatiesysteem hebben uhm iedereen was het daar mee eens, dus welke kansen en/ of knelpunten zouden door een roulatiesysteem naar voren kunnen komen?

R3: Ik had volgens mij ieder aangegeven over de tijd.

R4: Uhm ja ik heb wel eens gewerkt in een roulatiesysteem en dan heb je dus 4 groepjes en als je dan alleen bent is het best wel lastig om al die groepjes bij te sturen. Bijvoorbeeld een groepje is aan het kwartetten en bij het ene groepje kan dat goed gaan maar een ander groepje heeft dan weer wat strubbelingen of het loopt niet zo lekker dus dan moet jij daar interventies op plegen. Er zijn misschien ook kinderen die weer hulp nodig hebben bij iets anders dus dan dacht ik oh hoe ga ik dit doen. Ik had ook de computer in het roulatiesysteem en dan liep de computer weer vast, zo'n dingen. Dat is lastig. Toen heb ik het gedaan met een onderwijsassistent en dan kun je al wat makkelijk bij sturen omdat je

met z'n tweeën bent. Mijn ervaring is ook met zo'n themahoek ja daar moet je toch ook toezicht op houden want ja sommige kinderen kunnen heel goed omgaan met die vrijheid maar sommige kinderen die ja daar gaat het dan niet zo goed bij.

R3: Ja precies.

I: Dus het begeleiden ervan vind jij nog een knelpunt?

R4: Ja als je al leerkracht alleen bent inderdaad.

I: Ja oké, zien jullie nog wat kansen?

R3: Ja de betrokkenheid gaat dan omhoog en dan ga ik even het bruggetje maken naar de tijd. Als je uhm die tijd goed bekijkt wat is waar voor nodig. Dat ze niet teleurgesteld raken als ze iets niet af krijgen, dat is dan eigenlijk weer een belemmering. Het tijdsplan moet overeen komen met de opdracht.

R4: Ja en misschien moet je in zo'n hoek dan rollenkaartjes maken of een concrete opdracht neerleggen. Dan stuur je het spel al in een richting, dat je dan in de klas al een voorbeeld geeft.

R3: Ja en ook met die boekenhoek. Want wat werd er onder die boekenhoek verstaan, toch geen vrij lezen he?

I: Nee, ja je kunt er verschillende dingen doen. Je kunt wel vrij lezen maar je kunt er ook elkaar voorlezen of lekker naar het boek kijken, de plaatjes bijvoorbeeld uhm of volgens de theorie dat je kunt luisteren naar een boek via een cd. Allemaal verschillende dingetjes. Uhm maar wat voor tijd zouden jullie dan per ronde willen? Volgens de vragenlijst was 7 à 8 minuten te kort.

R3: Ja ik zou dan minstens 10 minuten doen. 10 met misschien nog wat uitloop. Je hebt 4 dingen he, dat je dan een uur bezig bent. Dus dat je dan eigenlijk een kwartier hebt voor elke hoek/ spel. Inclusief uitloop. Ze moeten in zo'n verkleedhoek ook gewoon opruimen. Eigenlijk is zo'n verkleedhoek dan niet te vergelijken met zo'n boekenhoek denk ik.

R4: Of met een werkboekje want daar ben je ook sneller mee klaar.

R3: Dat is het. Dat vind ik nog wel lastig de praktische organisatorische uitvoering.

R4: Ja want wil je dat spel echt tot leven laten komen is 10 minuten ook kort. Dan zit je misschien al op een half uur willen ze echt tot spelen komen.

I: In de themahoek bedoel je dan?

R4: Ja.

R3: Ja want hoelang deden we nou het circuit?

R4: Een half uurtje.

R3: Ja een half uur per onderdeel was dat he.

I: Ja dat is dan weer te lang als je het in een roulatieschema wil doen. Dan ben je 2 uur bezig.

R3 en 4: Ja dan zou je het per dag moeten wisselen.

R3: Ja dan zou je iedere dag een half uur moeten doen. De laatste dag van de week heb je nog een half uur om eventueel iets af te maken.

I: Dat is ook wel mooi.

R3: Zoiets ja, dan heb je wel meer die diepgang waar respondent 4 het over had, anders is het wel een gemiste kans. Ik zou dan wel bij die boekenhoek het vrij lezen zonder enkele opdracht, dat zou ik dan niet doen. Dan zou ik bij die hoek inderdaad een luisterhoek of dat ze elkaar kunnen voorlezen, anders is een half uur daar te lang. Dus ik zou zeggen dan een half uur uhm ja. Of dat je dan op maandag eerst alles uitlegt daar heb je ook wel een half uur voor nodig en alle andere van de week een half uur voor het uitvoeren.

I: Dat kan ook. Dus jullie zouden het liever een hele week zo zien.

R4: Daar ben ik het ook wel mee eens.

I: Oké dat is mooi. Uhm wat mis je nog in jouw rol als leerkracht als we zo gaan werken? In de pilot stonden een paar voorbeelden.

R4: Ja tijd, wanneer gaan we dat doen in het rooster. Uhm de materialen waar gaan we die vandaan halen? Ik denk dat je het de kinderen ook moet aanleren, dat je echt wel moet afspreken wat de regels in een hoek zijn. Die dingetjes en vooral de tijd die je met elkaar nodig hebt om het voor te bereiden en het neer te zetten en om het te evalueren.

R3: Ja volgens mij dat wel ja. Ik weet alleen even niet meer, want ik was de eerste die het had ingevuld. Dus ik ben even die voorbeelden kwijt.

I: Ik zal de voorbeelden even benoemen, uhm ik had voorbeelden gegeven voor als je bezig bent je kunt de rol als spelleider op je nemen om suggesties te geven aan kinderen of om ze een duwtje in de rug te geven. Je moet qua lezen een passend taalaanbod kunnen geven van Lijn 3. Je moet goede taalruimte kunnen bieden en stimulerende feedback kunnen geven.

R3: Dat zijn wel mooie en duidelijke voorbeelden.

R4: Ja.

I: Respondent 4 gaf net ook al aan dat je rol sowieso het begeleiden is.

R3: Ja maar dan komen we ook weer terug op het feit dat je niet iedere dag van de week een stagiaire hebt. Dat is dan weer het nadeel van dit idee.

I: Dus alleen is dit eigenlijk niet te doen?

R4: Het kan wel maar dan moet je met de kinderen wel duidelijke afspraken maken. Of dat je kinderen zo'n rol gaat geven bij een spel. Het ene kind kijkt of de spelregels nageleefd worden en het andere kind kijkt of de themahoek er weer netjes uitziet aan het einde.

I: Ja dus dat je kinderen ook betreft bij het begeleiden?

R4: Ja, dat je de verantwoordelijkheid samen deelt.

I: Ja en stel kinderen komen er in eerste instantie niet uit he wat ze moeten doen in de schrijfhoek bijvoorbeeld. Is dat dan erg? Omdat ze natuurlijk ook een beetje moeten onderzoeken.

R3: Ja en ik denk dat als je alles uitlegt aan het begin van de week dat je dat dan eigenlijk al ondervangt.

R4: Ja en hoe leuk is het als jij mee kunt spelen in een hoek, maar daar heb je vaak de tijd niet voor. Maar dan kun je natuurlijk heel gericht vragen stellen en aan je leerdoelen werken.

I: Ja daar willen we graag naar toe. Uhm in de vragenlijst vroeg iemand zich af wat we moeten doen als een kind niet optimaal kan werken in een hoek. Hebben jullie een idee hoe wat dat kunnen voorkomen of hoe we dat zouden kunnen verbeteren?

R4: Ze zijn het natuurlijk wel gewend vanuit de kleuters om in hoeken te werken. Uhm misschien koppelen aan een maatje of dat je zegt als het niet lukt dan mag je even de Ipad pakken dat hij/ zij altijd iets heeft om op terug te vallen. Of je zegt kom even bij de leerkracht, dat diegene dan aansluit bij het groepje waar de leerkracht bij is.

I: Een beetje aan de hand meenemen?

R4: Ja, wat wij ook wel deden was in een hoek met rollenkaartjes werken, zodat de rollen al verdeeld zijn.

R3: Dat is wel een idee.

R4: Of een spelconcept al geven of een opdracht dat kinderen daar gericht mee bezig zijn en kinderen kiezen waarmee het klikt. Als je 2 kinderen met een dominant karakter bij elkaar zet dan weet je misschien al van oh dat is niet zo handig. Dat je al in je groepsindeling gaat kijken wie elkaar kan helpen en sturen. Of die is een vriendje van, dat je zo gaat kijken.

I: Zouden jullie dan ieder thema dezelfde groepjes willen aanhouden?

R3: Als je ze per 2 thema's neemt zou ik ze gewoon per 2 thema's gelijk houden denk ik. Aan de andere kant als je zo'n verkleedhoek hebt als je de groepjes dan veranderd komen daar ook weer andere dingen uit. Als je 4 hoeken hebt en je doet iedere dag 1 ding kun je ze ook per week wisselen. Dan leren ze ook met meerdere kinderen in een andere groepssetting daarmee om te gaan.

R4: Of je zorgt ervoor dat je als leerkracht altijd in het groepje zit bij het kind dat het moeilijk heeft, ik weet niet of dat kan maar dat je dan dat kind altijd bij jou in het groepje plaatst.

R3: Dan moet je natuurlijk wel maar een zo'n kind hebben of je moet ze in hetzelfde groepje planten.

R4: Dat zou ook nog kunnen, maar als een groepje fijn loopt is dat natuurlijk heel goed, maar ik vind ook dat je een keer moet wisselen.

I: Oké dat is duidelijk. Die hoeken zou het echt van meerwaarde zijn als dat op het speelleerplein gebeurd of zouden jullie ze liever in de klas hebben?

R4: Het is zonde om de ruimte van het speelleerplein niet te benutten, daar heb je natuurlijk de ruimte en in de klas is de ruimte beperkt dus ik zou zeker wel verdelen. In de klas moet je echt kijken waar is er ruimte en wat is er dan mogelijk? Maar ik zou beide benutten, in de klas en het speelleerplein.

R3: Daar zat ik ook aan te denken.

I: Oké. Uhm even kijken ja hoe zouden jullie het spelen en werken in de hoeken uhm vastleggen? Je zou bijvoorbeeld kunnen observeren, hoe zouden jullie dat aanpakken zodat je de ontwikkeling van de kinderen in beeld blijft houden?

R4: In groep 1-2 werken ze natuurlijk met KIJK.

R3: Ja ik zou daar dan een tabel of schema voor maken.

R4: Misschien is KIJK er ook wel voor groep 3, dat je daar iets uit kan halen uhm om te gebruiken.

I: Ja misschien wordt het voor jullie dan ook makkelijk om te waar moet je op letten als de kinderen bezig zijn.

R4: Misschien kun je zo'n Ipad neerzetten en dan opnemen. Dat je daarna rustig terug kijkt en dat je per kind van oh wat zie ik nou in het spel en waar zit hij/zij in de ontwikkeling. Speelt hij/zij nog veel alleen of speelt hij/zij al echt samen.

I: Oh dat is mooi ja! Hebben jullie nog opmerkingen of aanvullingen?

R3 en 4: Ja het is gewoon heel jammer dat de pilot niet door kon gaan.. Dan was het veel concreter geweest.

I: Ja dat vind ik dus ook... Nou in ieder geval bedankt voor het interview.